

WYDANIE SPECJALNE: TŁUMACZENIA PRAWNE I PRAWNICZE

SPIS TREŚCI:

Translating the names of Polish tertiary education institutions in higher education diplomas: a functionalist perspective (Małgorzata Gumprecht)....	2
Małoletni, młodociani, nieletni... czyli polska terminologia prawna związana z wiekiem w kontekście tłumaczeń angielsko-polskich (Hanna Juskiewicz).....	5
A brief look at Latin legal terminology (Aleksandra Kozłowska).....	8
Kradzież tożsamości w branży tłumaczeniowej (Aleksandra Narożna)..	11
Redundancja w tłumaczeniu angielskich tekstów prawnych (Paulina Pellowska).....	13
Analysis of the translation of indeterminate phrases found in the Polish Banking Law Act (Paulina Szmidka).....	14
Konwencja o prawie morza (1982) a widmo blokady Cieśniny Ormuz: prezentacja wybranej terminologii (Marta Skorek).....	16
Wolne tłumaczenie idealnym rozwiązaniem dla przekładu prawnego? (Natalia Szklanny).....	19

Drodzy Czytelnicy!

Bieżący numer Biuletynu Koła Naukowego Tłumaczeń Specjalistycznych **Linguana**, działającego przy Katedrze Translatoryki w Instytucie Anglistyki poświęcony jest tematyce **tłumaczeń prawnych i prawniczych**.

Autorkami tekstów są studentki oraz absolwentki Uniwersytetu Gdańskiego, a także — gościnne — Uniwersytetu Warszawskiego.

Pomimo wspólnego tematu przewodniego w artykułach poruszono szereg różnorodnych zagadnień. Terminologią z wybranych dziedzin zajmują się **Małgorzata Gumprecht**, która omawia kwestię tłumaczenia nazw polskich uczelni na dyplomach ukończenia studiów wyższych, **Hanna Juskiewicz**, pisząca o polskiej terminologii prawnej związanej z wiekiem, oraz **Marta Skorek**, która prezentuje wybrane terminy z zakresu prawa morza.

Aleksandra Kozłowska omawia łacińską terminologię prawną, **Paulina Pellowska** pisze na temat zjawiska redundancji w angielskich tekstach prawnych, **Paulina Szmidka** porusza zagadnienie zwrotów niedookreślonych w kontekście ustawy Prawo bankowe, a **Natalia Szklanny** zajmuje się kwestią strategii wolnego tłumaczenia w kontekście przekładu prawnego.

Artykuł **Aleksandry Narożnej** dotyczy z kolei przypadków kradzieży tożsamości w branży tłumaczeniowej oraz tego, jak im zapobiegać, co z pewnością zainteresuje wszystkich tłumaczy, niezależnie od specjalności.

W imieniu wszystkich autorek dziękuję **Dr Lucji Biel** za wsparcie merytoryczne przy tworzeniu tego numeru.

Życzę przyjemnej lektury!
Hanna Juskiewicz

REDAKCJA:

Redaktor naczelny:

Hanna Juskiewicz
hanna.juskiewicz@gmail.com

Artykuły:

Małgorzata Gumprecht
Hanna Juskiewicz
Aleksandra Kozłowska
Aleksandra Narożna
Paulina Pellowska
Marta Skorek
Natalia Szklanny
Paulina Szmidka

Konsultacje:

Dr Łucja Biel

Skład:

Hanna Juskiewicz

Logo:

Paweł Siech (na podstawie
pomysłu Tadeusza Teodorowicza)

Zarząd Kola 2011/2012:

Opiekun:

Dr Łucja Biel

Prezes:

Paulina Pellowska

Wiceprezes ds. naukowych:

Anna Kierbedź

Wiceprezes ds. współpracy:

Karolina Czarnojan

Kontakt:

- redakcja.linguana@gmail.com
  - <http://translatoryka.fil.ug.edu.pl>
  - www.facebook.com/Linguana
- koła naukowe →Linguana

Małgorzata Gumprecht

TRANSLATING THE NAMES OF POLISH TERTIARY EDUCATION INSTITUTIONS IN HIGHER EDUCATION DIPLOMAS: A FUNCTIONALIST PERSPECTIVE

1. Higher education diplomas: the scope of translation

As far as the rendering of the names of tertiary education institutions is concerned, Polish sworn translators are advised to follow the recommendation formulated in *The Code of the Sworn Translator* (Kierzkowska 2011: 83–84), according to which these terms should be preserved in the original in academic documentation. The rationale behind this approach is that translators' attempts to provide functional equivalents for institutional names, equivalents corresponding to the higher education system of a target culture, could misrepresent diploma holders' qualification (Kierzkowska 2011: 83–84; Reczulska 2010: 5–6). Furthermore, researchers tend to claim that applying this technique might be even equated with biased assessment of graduates' education (Fletcher 2002: 32–33; Masłowski n.d.: 1; Mayoral Asensio 2003: 91). Nonetheless, these motives remain in contrast to Polish diploma holders' expectations. More specifically, they often disapprove of the fact that significant data in academic documentation are not translated, which, in turn, is likely to make such a rendering incomprehensible to the target recipient (Romanowski 2008a and 2008b).

Analysing the choice between source and target language domination in the translation of legal texts, Matulewska (2007: 155–157) notes that this decision is conditioned by the aim of translation. Therefore, the main objective of this article is to indicate that in order to properly represent the document holder's tertiary education, a need arises to adopt a functionalist perspective on translating this genre and, consequently, to employ target-oriented translation techniques. To narrow the scope of the following study, I will refer to the citizens of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland (the UK) as the target recipients of the rendering of the Polish documents. Were the academic documentation translated to certify Polish diploma holders' higher education in another English-speaking country, this would entail consulting the legal system and the framework of tertiary education in that country.

2. Description of sources

With a view to verifying whether parallel categories exist in both higher education systems, I have compared the types of Polish higher education institutions to those which are distinctive of the tertiary education system in the UK. To provide a broad context for the study, I have analysed the names from *The register of Polish higher education institutions* (MNiSW: Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyzszego, February 2012), as well as from *The list of universities and colleges*, which includes entries for all the higher education institutions in the UK (UCAS: The Universities and Colleges Admissions Service, February 2012). Word lists and concordance lines created with the program *WordSmith Tools 5.0.0.334* have been examined to provide the types of higher education institutions and examples of these institutions in the discussion of the outcomes of this study. Furthermore, I have compared the Polish and English versions of the official websites of selected Polish higher education institutions in order to evaluate the translations of their names in respect of information which they convey for the target recipient.

3. Results of the study

The title *wyższa szkoła*, which can be literally translated as “the higher school”, refers to the most common type of tertiary education institutions in Poland. Unlike *uniwersytet*, *politechnika* and *akademia*, this name is not controlled by Polish law (cf. MNiSW 2005: 3). As Zieliński (2006: 223–224) notes, the rendering of the term has already produced a number of equivalents and, consequently, terminological inconsistency can be observed. Based on the contrastive analysis of Polish and English versions of official websites of the higher education institutions, his empirical study shows that the translations of *wyższa szkoła* can be classified into two categories. The English rendering of the title can be either ‘faithful’, if

translated literally, or it can involve applying more or less direct references to the target higher education system (Zieliński 2006: 227).

Although Zieliński (2006: 227–228) points out that it is the latter technique that tends to be misleading, the literal translation may be equally confusing to the target recipient. First of all, the application of the title *higher school*, as in *The Gdańsk Higher School of Humanities (Gdańska Wyższa Szkoła Humanistyczna)*, bears resemblance to *the high school* which in the British education system relates to “junior secondary schools catering for 11- to 14-year-olds” (Gordon and Lawton 2005: 112). On the official websites of the institutions the literal translation is sometimes modified (Zieliński 2006: 227), *The State School of Higher Professional Education in Konin (Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Koninie)* being an example, but the technique fails to make any connection with the UK tertiary education system. None of the higher education institutions in *The list of universities and colleges* (UCAS February 2012) includes the expression *school of higher education* in its name.

On the other hand, non-literal techniques appear to give priority to enhancing the status of *szkoła wyższa* by making clear references to higher education institutions whose names are regulated by law, both in Poland (Zieliński 2006: 227–228) and in the UK. To illustrate this, the translation of *Wyższa Szkoła im. Bogdana Jańskiego — The Bogdan Jański Academy* — contains the calque of Polish *akademia*, a term limited to institutions which meet specific criteria regarding doctoral studies (MNiSW 2005: s.3(5)). Moreover, the title *academy* is rare in the UK tertiary education system and it refers exclusively to schools of art, examples being *The Royal Academy of Dance* and *The Mountview Academy of Theatre Arts* (UCAS February 2012). Furthermore, the websites of some institutions which include

the title *szkoła wyższa* elevate their status by translating the Polish term as *the university*, which in the UK is reserved for institutions which meet precisely defined numerical criteria (UK HE Europe Unit: The United Kingdom Higher Education Europe Unit 2009a).

In order to replace the unsatisfactory translations proposed by the websites with functional equivalents, two solutions need to be applied. As indicated in the table, it emerges that the title *szkoła wyższa* can be rendered either as *the college* or *college of higher education*, since these terms are not specified by the UK law and both of them refer to higher education institutions smaller than universities (EURYDICE 2010: 249). The main difference between colleges and colleges of higher education is that in the UK tertiary education system the former specialise in a narrower field (for instance, *The Basingstoke College of Technology* and *The Kensington College of Business*), while the latter offer a wider variety of courses, an example being *The Norwich City College of Further and Higher Education* (UCAS February 2012). Hence, I have classified *Gdańska Wyższa Szkoła Humanistyczna* as a college, in contrast to *Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Koninie* and *Szkoła Wyższa im. Bogdana Jańskiego*, which have been grouped into the category of colleges of higher education. However, the translator of Polish names should avoid references to *further education*, unless an institution provides courses which do not result in “the award of a degree, diploma, or similar advanced qualification” (Gordon and Lawton 2005: 112). Moreover, the reduction needs to be applied in the translations containing the adjective *professional* (the literal rendering of Polish *zawodowa*) which cannot be found in any name of higher education institutions in the UK and it appears to be redundant from the target recipient’s point of view.

POLISH HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS	ENGLISH TRANSLATIONS
Wyższa Szkoła	College/College of Higher Education
<ul style="list-style-type: none"> • Gdańska Wyższa Szkoła Humanistyczna • Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Koninie • Szkoła Wyższa im. Bogdana Jańskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • The Gdańsk College of Humanities • The State College of Higher Education in Konin • The Bogdan Jański College of Higher Education
Uniwersytet	University
<ul style="list-style-type: none"> • Uniwersytet Śląski w Katowicach • Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie • Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie 	<ul style="list-style-type: none"> • The University of Silesia in Katowice • The Medical University of Pomorze in Szczecin • The Zachodniopomorski University of Technology in Szczecin
Akademia	University College
<ul style="list-style-type: none"> • Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu im. Jędrzeja Śniadeckiego w Gdańsku • Akademia Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie • Akademia Muzyczna im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku 	<ul style="list-style-type: none"> • The Jędrzej Śniadecki University College of Physical Education and Sport in Gdańsk • The Jan Matejko University College of Fine Arts in Cracow • The Stanisław Moniuszko University College of Music in Gdańsk
Politechnika	Polytechnic University
<ul style="list-style-type: none"> • Politechnika Gdańska • Politechnika Śląska 	<ul style="list-style-type: none"> • The Gdańsk Polytechnic University • The Polytechnic University of Silesia
Collegium	Institute
<ul style="list-style-type: none"> • Collegium Civitas w Warszawie • Collegium Varsoviense 	<ul style="list-style-type: none"> • The Institute of Social Sciences in Warsaw • The Warsaw Institute
Uczelnia	School
<ul style="list-style-type: none"> • Uczelnia Vistula z siedzibą w Warszawie • Uczelnia Humanistyczno-Ekonomiczna w Elblągu 	<ul style="list-style-type: none"> • The Vistula School of Warsaw • The School of Humanities and Economics in Elbląg

Table: The functionally-oriented model for the translation of the names of Polish higher education institutions

Not only do both tertiary education systems share the concept of a university, but they also specify detailed conditions which have to be met by an institution to use the title in its name (MNiSW 2005: s.3(1); UK HE Europe Unit 2009a). On the other hand, the question whether the names of Polish geographical regions in the names of universities should be borrowed or naturalised in translation may pose certain problems. According to the Directorate-General for Translation (DGT February 2012: 67), “well-established English forms”, such as *Silesia*, *Masuria*, *Pomerania* and *Masovia*, should be employed in the translation of Polish geographical regions. However, if no established equivalent exists, the use of the original form is recommended.

As far as *Uniwersytet Śląski w Katowicach* is concerned, two translations of the name can be found. On the official website of the university it is rendered as *The University of Silesia in Katowice*, while Rybińska (1994: 18) translates it as *Silesian University in Katowice*. From the analysis of the names of universities in the UK it transpires that they are not pre-modified with adjectives derived from the names of geographical regions or administrative units, an exception being *Glasgow Caledonian University*, which refers to the Latin name for Scotland. Hence, it is the incomparably more frequent post-modification pattern in *The University of Silesia in Katowice* which seems to be preferable (cf. *The University of Sussex* and *The University of Central Lancashire*). This solution involves the transposition and naturalisation when replacing the Polish adjective *śląski* with the noun *Silesia*. By way of contrast, the naturalisation should be avoided in the translation of *Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie*. Even though the DGT (February 2012: 67) proposes rendering *Pomorze* as *Pomerania*, the target recipient of an academic document issued by *The Pomeranian Medical University*¹ may link the adjective *Pomeranian* to a canine breed rather than to a geographical region in Poland. That is why the borrowing in *The Medical University of Pomorze in Szczecin* seems to be necessary.

Unlike *academy*, Polish *akademia* is commonly used in the names of higher education institutions which specialise either in art or physical education and sport (MNiSW February 2012). Furthermore, on the grounds that in the UK the title *academy* is not regulated by law (UK HE Europe Unit 2009a and 2009b), the literal translation could challenge the status of *akademia*. Nonetheless, Polish tertiary education institutions offering courses of study in fine arts consistently apply this technique when translating their names, examples being *The Academy of Fine Arts in Cracow (Akademia Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie)* and *The Stanisław Moniuszko Academy of Music in Gdańsk (Akademia Muzyczna im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku)*. In contrast to this, institutions which specialise in physical education and sport acquire a higher status in translation by rendering their names as *universities* (for instance, *Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu im. Jędrzeja Śniadeckiego w Gdańsku — Gdansk University of Physical Education and Sport*). To use the title *uniwersytet*, Polish higher education institutions have to be entitled to award doctoral degrees in six disciplines, while in the case of *akademia* — in two areas of knowledge (MNiSW 2005: s.3 (5)). With the aim of unifying terminology, all the institutions possessing the title *akademia* could be rendered as *university colleges*. In the UK tertiary education system this name is regulated by law, since university colleges and universities need to fulfil largely the same criteria,

a difference between them being that the former do not meet “the numerical criteria for the university title” (UK HE Europe Unit 2009a).

Also, the literal translation proves erroneous in the case of *politechnika*. In 1992, under the Further and Higher Education Act, all the polytechnics in England, Wales and Northern Ireland were converted into universities and, consequently, they were granted the degree-awarding powers (EURYDICE 2010: 241; Gordon and Lawton 2005: 95). The use of the term *polytechnic* for *politechnika* would significantly diminish the status of the latter by referring to the category of the UK institutions which were not entitled to grant degrees. Even though the technique is not applied in the translation of the title on the institutions’ websites, translators of these sources consistently render *politechnika* as *the university of technology*, while Rybińska (1994: 42, 43) provides the equivalent *technical university*. At this juncture, it is necessary to highlight the fact that in Polish law (MNiSW 2005: s.3(2–4)) a distinction is drawn between *politechnika*, *uniwersytet techniczny*, and other universities whose names specify the discipline linking most of the courses of study, *uniwersytet technologiczny* being an example. What differentiates these three types of higher education institutions from one another is the number of disciplines in which they are authorised to award doctoral degrees. First of all, an institution with the title *uniwersytet techniczny* can grant doctoral degrees in at least ten disciplines, and no fewer than six of them have to be conferred in technical sciences (MNiSW 2005: s.3(2)). In contrast to this, both *politechnika* and *uniwersytet technologiczny* are entitled to award third cycle degrees in at least six areas of knowledge, including four degrees in technical or technological sciences respectively (MNiSW 2005: s.3(3) and (4)). Therefore, to preserve the clear-cut boundaries between the terms, *uniwersytet techniczny* could be translated literally as *the technical university*, while *uniwersytet technologiczny* might be rendered as *the university of technology* (for instance, *Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie — The Zachodniopomorski University of Technology in Szczecin*). Consequently, a neologism needs to be employed in the translation of *politechnika*. To be more specific, the term *polytechnic university* could be coined, which represents a compromise between the literal translation and the functional equivalent.

Finally, in *The register of Polish higher education institutions* there are two names, namely *collegium* and *uczelnia*, which are used quite seldom and are not controlled by Polish law. In reference to *collegium*, it is only *Collegium Civitas* that has had part of its website translated into English, but the institution preserves its original Latin name in this language version. Considering the fact that *collegium* may be confused with *the college*, it could be substituted for *the institute* which is almost equally rare among the tertiary education institutions in the UK. Although the title *Glasgow Caledonian University* contains a reference to the Latin name for Scotland, none of the Latin terms appears in the names of other UK higher education institutions. Hence, the whole name of each of the institutions originally classified as *collegium* could be translated into English, in order to facilitate comprehension as to the discipline linking the courses of study and the location of the institutions. Only in general usage are the lexemes *uczelnia* and *uniwersytet* synonymous. This fact notwithstanding, all the institutions with the title *uczelnia* use the term *university* on their websites in the English language, which appears to be a deliberate marketing strategy. Hence, *the school* might replace the title *university* in this case. What distinguishes the schools from the institutes in the UK tertiary

¹ The translation of the name of the university on its official website.

education system is that the names of the former usually determine the discipline in which they specialise (e.g. *The School of Pharmacy*) and so do most of the institutions with the title *uczelnia*.

Conclusions

On the whole, the significant majority of translations of Polish tertiary education institutions included on their official websites prove unsatisfactory when seen from the target recipient's point of view. The rendering is often the result of the literal translation technique which fails to enhance comprehension of the institutions' entitlements. Even more disturbingly, a large number of them deliberately elevate their status, thus perceiving translation as a manner of attracting potential students. Hence, these sources cannot be assessed as the reliable basis for creating a functionalist model of translating the names of Polish higher education institutions.

Despite certain incompatibilities between both higher education systems, it transpires that it is viable to formulate a target-oriented proposal of translating all the crucial terms discussed. Adopting this perspective on rendering the names of tertiary education institutions in higher education diplomas is inextricably intertwined with employing functional equivalence which predominates among all the translation techniques applied. The study could be extended by juxtaposing the model presented in the table with techniques used in a representative sample of translated documents. Also, the findings of the examination may form the starting point for more detailed studies concerning the way in which the functionalist approach might be followed in the translation of other elements of the documents, Polish professional titles being an example.

Reference list

Legal references

MNiSW: Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (2005) *Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym*. [online] Available from: http://www.nauka.gov.pl/fileadmin/user_upload/skolnictwo/Reforma/2010523_USTAWA_z_dnia_27_lipca_2005.pdf [access: 29 January 2012].

Dictionaries

Gordon, P. and Lawton, T. (2005) *The dictionary of British education*. London: Woburn Press.

Rybińska, Z. (1994) *Polskie uniwersytety i szkoły — Glosariusz Polterm nr 5*. [Polish universities and schools — Polterm Glossary no. 5]. Warszawa: TEPIŚ.

Hanna Juskiewicz

MAŁOLETNI, MŁODOCIANI, NIELETNI... CZYLI POLSKA TERMILOGIA PRAWNA ZWIĄZANA Z WIEKIEM W KONTEKŚCIE TŁUMACZEŃ ANGIELSKO-POLSKICH

1. Wstęp

Zgodnie z polskim prawem od momentu urodzenia każdy człowiek posiada **zdolność prawną**, tzn. może być podmiotem praw i obowiązków prawnych. Oznacza to, że nawet kilkulatek może zostać właścicielem domu (prawo) i być z tego tytułu obciążonym np. podatkiem od nieruchomości (obowiązek). Warunkową zdolność prawną posiada także dziecko poczęte, ale jeszcze nienarodzone, które może dziedziczyć, o ile urodzi się żywe. Zdolność prawna nie jest jednak równoznaczna z możliwością samodzielnego kształtowania własnej sytuacji prawnej, tzn. ze **zdolnością do czynności prawnych**, którą nabywa się z chwilą uzyskania

Other sources

DGT: The Directorate General for Translation (February 2012) *Country compendium: a companion to the English style guide* [online] Available from:

http://ec.europa.eu/translation/english/guidelines/documents/styleguide_english_dgt_country_compendium_en.pdf [Accessed 10th February 2012].

EURYDICE (2010) *Organisation of the education system in the United Kingdom — England, Wales and Northern Ireland* [Online] Available from:

http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/UN_EN.pdf [Accessed 31st January 2012].

Fletcher, G. (2000) Educational documents: translation or evaluation? *American Translators Association Chronicle*. 29(32), pp. 32–36.

Kierzkowska, D. (ed.) (2011) *Kodeks tłumacza przysięgłego*. [The Code of the Sworn Translator]. Warszawa: Wydawnictwo Translegis.

Masłowski, A. (n.d.) *Tłumaczenie tytułów i stopni naukowych*. [online] Available from: <http://www.uni.wroc.pl/sites/default/files/T%C5%82umaczenie%20tytu%C5%82%C3%B3w%20i%20stopni%20naukowych.pdf> [access: 27 January 2012].

Matulewska, A. (2007) *Lingua legis in translation: English-Polish and Polish-English translation of legal texts*. Frankfurt am Main: Peter Lang.

Mayoral Asensio, R. (2003) *Translating official documents*. Manchester: St Jerome.

MNiSW: Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (February 2012) *Rejestr instytucji szkolnictwa wyższego*. [The register of Polish higher education institutions]. [online] Available from: <https://polon.nauka.gov.pl/opi/aa/inst?execution=e1s1> [access: 29 February 2012].

Reczulska, H. (2010) Nieprzystawalność systemów edukacji na świecie. *Lingua Legis: Czasopismo Polskiego Towarzystwa Tłumaczy Ekonomicznych, Prawniczych i Sądowych TEPIŚ*, pp. 3–6.

Romanowski, R. (2008a) Błędy na dyplomach: lekarzy też nie tłumaczy. *Gazeta Wyborcza Kraków*. 25 February. [online] Available from: <http://miasta.gazeta.pl/krakow/1.37650.4963501.html> [access: 27 January 2012].

Romanowski, R. (2008b) Dyplomy UJ błędnie tłumaczone na angielski. *Gazeta Wyborcza Kraków*. 22 February. [online] Available from: <http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,61085,4955869.html> [access: 27 January 2012].

UCAS: The Universities and Colleges Admissions Service (February 2012) *The list of universities and colleges* [online] Available from: <http://www.ucas.com/students/choosingcourses/choosinguni/instguide> [access: 29 February 2012].

UK HE Europe Unit: The United Kingdom Higher Education Europe Unit (2009a) *Description of higher education in England, Wales and Northern Ireland* [online] Available from: http://www.europeunit.ac.uk/sites/europe_unit2/resources/EWNI.pdf [access: 30 January 2012].

UK HE Europe Unit (2009b) *Description of higher education in Scotland* [online] Available from: http://www.europeunit.ac.uk/sites/europe_unit2/resources/ScotHEDesc2010Final.pdf [access: 30 January 2012].

Zieliński, L. (2006) Od wierności do śmieszności. Kilka uwag o tłumaczeniu nazw własnych polskich szkół wyższych na język angielski. In: Zieliński, L. and M. Pławski (Eds) *Rocznik Przekładoznawczy. Studia nad teorią, praktyką i dydaktyką przekładu*. 2. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, pp. 223–233.

pełnoletności. Celem niniejszego artykułu jest prezentacja, w kontekście tłumaczeń z języka angielskiego, terminów stosowanych przez polskiego ustawodawcę na określenie osób będących poniżej przewidzianego ustawowo wieku, z osiągnięciem którego wiążą się określone konsekwencje prawne.

Wybór tematu podyktowany jest zaobserwowanymi trudnościami w posługiwaniu się przedmiotową terminologią przez tłumaczy, które wynikać mogą z faktu, iż jest ona rozszkana po wielu aktach ustawodawczych właściwych dla różnych gałęzi prawa. Poniższe uwagi mają więc służyć przekrojowemu zestawieniu oraz usystematyzowaniu pojęć kluczowych dla poruszonego zagadnienia.

2. Terminy polskie

Sytuacja prawna osoby młodej często kształtuje się odmiennie od sytuacji osoby w pełni dojrzałej, a stopień tej odmienności zależy od wieku osoby oraz od tego, jakie aspekty weźmiemy pod uwagę. W różnych gałęziach prawa przewiduje

się różne granice wieku nakazujące lub pozwalające na odmienne traktowanie danych kategorii osób, w różny sposób też się przedstawiciele tych kategorii określa. W omawianym zakresie język prawny posługuje się następującymi terminami, które zostaną zdefiniowane poniżej: (1) małoletni, (2) dziecko, (3) nieletni, (4) młodociany, (5) osoba niepełnoletnia, (6) pełnoletni oraz (7) dorosły.

Zgodnie z art. 10 ust. 1 Kodeksu cywilnego (KC) **pełnoletnim** jest, kto ukończył 18 lat. Do tego momentu zasadniczo pozostaje się **małoletnim** (zgodnie z art. 10 ust. 2 KC drugą przesłanką uzyskania pełnoletności jest zawarcie małżeństwa). Przepis ten umiejscowiony jest w części ogólnej Kodeksu cywilnego, mając zastosowanie do wszystkich stosunków prawnych regulowanych tą ustawą (oraz aktami niższego rzędu z tej samej dziedziny), a więc stosunków cywilnoprawnych pomiędzy osobami fizycznymi i osobami prawnymi (art. 1 KC). Nie zawsze jednak osoby poniżej 18 roku życia określane są jako **małoletni**.

Na gruncie Konwencji o prawach dziecka z 1989 r., której stroną jest Polska, „każda istota ludzka” w wieku poniżej 18 lat określana jest jako **dziecko** (art. 1 Konwencji). Termin ten użyty jest także w Kodeksie pracy (KP), w którym mowa o warunkach wykonywania pracy lub innych zajęć zarobkowych przez **dziecko** „do ukończenia przez nie 16 roku życia” (art. 304⁵ KP), co jest możliwe na zasadzie wyjątku, gdyż zasadniczo zabronione jest zatrudnianie osób, które nie ukończyły 16 lat (art. 190 § 1 KP). Sam termin **dziecko** nie jest w KP zdefiniowany, ale można wnioskować, że także tu dotyczy on osób do 18 roku życia, wśród których szczególną grupą są **młodociani**, a więc mający więcej niż 16, a mniej niż 18 lat (190 § 2 KP). W KP wielokrotnie używa się terminu **młodociany pracownik**.

Wracając jednak do terminu **dziecko**, należy pamiętać, że w prawie rodzinnym oraz spadkowym, stanowiącym działą prawa cywilnego, używany jest on w znaczeniu podawanym przez słownik języka polskiego PWN jako drugie (pierwsze to „człowiek od urodzenia do wieku młodzieńczego”)¹, czyli „syn lub córka, niezależnie od wieku”. Słowo dziecko wyraża więc wówczas jedynie stosunek pokrewieństwa lub przysposobienia, stąd dla wskazania wieku poniżej 18 lat uzasadnione jest stosowanie terminu **małoletnie dzieci** (posiadanie takowych przez strony ma istotny wpływ przykładowo na przebieg postępowania rozwodowego).

Trzecim terminem używanym na gruncie prawa polskiego na określenie osób, które nie ukończyły 18 lat to **nieletni**, co wynika z art. 1 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich. Celem ustawy jest m.in. dążenie do przeciwdziałania demoralizacji i przestępczości **nieletnich** oraz stwarzanie warunków powrotu do normalnego życia **nieletnim**, którzy popadli w konflikt z prawem. Nie ulega więc wątpliwości, że kontekstem użycia terminu **nieletni** jest prawo karne. Warto jednak zauważyć, że poza art. 1 § 1 pkt 1, gdzie mowa właśnie o osobach, które nie ukończyły 18 lat, przepisy ustawy stosuje się także w zakresie postępowania w sprawach o **czyny karalne** (a więc czyny zabronione przez ustawę jako przestępstwo, przestępstwo skarbowe oraz niektóre wykroczenia) w stosunku do osób, które dopuściły się takiego czynu po ukończeniu lat 13, ale nie ukończyły lat 17 (art. 1 § 1 pkt 2), a także w zakresie wykonywania środków wychowawczych lub poprawczych w stosunku do osób, względem których środki te zostały orzeczone, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez te osoby lat 21 (art. 1 § 1 pkt 1). Możemy więc mówić o braku jednoznacznego wskazania

na zakres wiekowy terminu **nieletni** na gruncie wskazanej ustawy.

W kontekście prawa karnego ponownie pojawia się też wspomniany w odniesieniu do prawa pracy termin **młodociany**, oznaczając tym razem sprawcę, który spełnia łącznie dwa warunki: w momencie popełnienia czynu zabronionego nie ukończył 21 lat i w czasie orzekania w pierwszej instancji 24 lat (art. 115 § 10 Kodeksu karnego oraz art. 53 § 19 Kodeksu karnego skarbowego). Termin ten ulega jednak pewnej modyfikacji w Kodeksie karnym wykonawczym (KKW), w którym mowa o **zakładzie karnym dla młodocianych**, rozumianych zasadniczo jako **skazani**, którzy nie ukończyli 21 roku życia (art. 84 KKW).

Terminem popularnym w języku potocznym, natomiast bardzo rzadko występującym w języku prawnym jest określenie **osoba niepełnoletnia**². Choć nie posiada ono definicji ustawowej, z jego budowy morfologicznej można wnioskować, że *de facto* jest ono tożsame z terminem **małoletni**. Na taką interpretację wskazuje także sposób użycia zwrotu przez ustawodawcę, np.: „W widzeniu mogą uczestniczyć nie więcej niż dwie osoby **pełnoletnie**. Liczba **osób niepełnoletnich** nie podlega ograniczeniu.” (art. 105a KKW). Z przytoczonego przepisu wynika dychotomiczny podział, tożsamy z podziałem na osoby pełnoletnie i małoletnie. Należy jednak zauważyć, że termin **osoba niepełnoletnia** jest używany raczej na określenie strony w stosunku państwo-obywatel (nie zaś w kontekście stosunków cywilnoprawnych, jak **małoletni**), np. w art. 9 ust. 3 ustawy o ewidencji ludności i dowodach osobistych: „**Osoba niepełnoletnia** nieposiadająca dokumentu stwierdzającego tożsamość przedstawia odpis skrócony aktu urodzenia”.

Ostatni z wymienionych na wstępie terminów, **dorosły**, jest używany przez polskiego prawodawcę w dwójaki sposób. W KKW występuje w kontraście do **młodocianego**, a więc osoby, która nie ukończyła 21 roku życia. W art. 84 § 2 KKW przewiduje się możliwość odbywania przez **dorosłego** kary w zakładzie karnym dla **młodocianych**. Ponadto termin ten tworzy zwrot **dorosły domownik**, którego interpretacja ma istotne znaczenie przede wszystkim dla oceny skuteczności doręczeń pism sądowych — jeżeli bowiem doręczający nie zostanie adresata w mieszkaniu, przy spełnieniu określonych przesłanek może skutecznie doręczyć pismo **dorosłemu domownikowi** (art. 138 § 1 KPC³, art. 132 § 2 KPK⁴ oraz art. 43 KPA⁵). Ustawa nie definiuje znaczenia terminu **dorosły**, stąd w doktrynie można spotkać pogląd, iż w tym kontekście oznacza on osobę niekoniecznie **pełnoletnią**, ale w odpowiednim stopniu, pod względem fizycznym i psychicznym, dojrzałą. Jako że ocena stopnia dojrzałości miałaby w takich sytuacjach zależeć od subiektywnej oceny doręczającego, w orzecznictwie przyjęto, iż określenie **dorosły** jest **tożsame z osiągnięciem pełnoletności** w znaczeniu art. 10 KC⁶.

3. Terminy angielskie i pułapki słownikowe

Słowniki prawnicze, czyli często pierwsze i podstawowe źródło wiedzy tłumaczy na temat ekwiwalentów terminów prawnych, przedstawiają wiedzę w sposób z założenia skrótowy i skoncentrowany, przez co często nie

² Biorąc pod uwagę sporadyczne występowanie tego terminu w polskim prawodawstwie, można zaryzykować stwierdzeniem, że jest on używany przez ustawodawcę w sposób dość przypadkowy, co czyni go najmniej pewnym ze wszystkich omawianych terminów.

³ Kodeks postępowania cywilnego.

⁴ Kodeks postępowania karnego.

⁵ Kodeks postępowania administracyjnego.

⁶ Postanowienie NSA z dnia 3 grudnia 1993 r., SA/Po 1931/93 (ONSA 1995, nr 2, poz. 53).

¹ Słownik Języka Polskiego PWN: <<http://sjp.pwn.pl/szukaj/dziecko>> [dostęp: 14 kwietnia 2012 r.].

oferują informacji na tyle precyzyjnych, aby móc na ich podstawie dokonać świadomego wyboru właściwego odpowiednika danego terminu. Często jednak naprowadzają one tłumacza na właściwą drogę, wskazując na kilka możliwości, które należy we własnym zakresie zweryfikować pod kątem kontekstu, w jakim mają być użyte. Gorzej, jeżeli informacje słownikowe wprowadzają czytelnika w błąd lub zawierają istotne braki. Zanim przyjrzymy się kilku takim

pułapkom, zapoznajmy się z definicjami podstawowych dla omawianego zagadnienia terminów angielskich podawanymi przez *Oxford Dictionary of Law* (perspektywa brytyjska, definicje zasadniczo właściwe dla systemu prawnego Anglii i Walii) oraz *Black's Law Dictionary* (perspektywa amerykańska).

	Oxford Dictionary of Law	Black's Law Dictionary
CHILD	1. A young person (there is no definite definition of a child) ... 2. An offspring of parents.	1. A person under the age of majority (...) 3. A boy or girl; a young person; 4. A son or daughter .
INFANT	(MINOR) A child under the age of 18 . *Certain rights only apply to infants, other rights are governed by different age limits.	Redirection to → MINOR
JUVENILE	* JUVENILE OFFENDER : a person between the ages of 10 and 17 who has committed a crime . *An offender between the ages of 14 and 17 is known as a young offender .	A person who has not reached the age (usu. 18) at which one should be treated as an adult by the criminal-justice system . * JUVENILE DELINQUENT : a minor who is guilty of criminal behavior ; also termed: delinquent; juvenile offender; youthful offender; delinquent minor.
MINOR	Redirection to → INFANT	A person who has not reached full legal age ; a child or juvenile . *Also termed INFANT .
MAJORITY	(FULL AGE) The age of 18 years old . The state of being below that age is a state of minority .	* AGE OF MAJORITY : the age, usually defined by the statute as 18 years, at which a person attains full legal rights , esp. civil and political rights such as the right to vote.

Tabela: Terminy angielskie

Z powyższego skrótego zestawienia⁷, które bynajmniej nie ma na celu wyczerpującej prezentacji wszystkich angielskich terminów właściwych dla omawianego zagadnienia wraz z tworzonymi przez nie związkami wyrazowymi, ale raczej pokazanie pewnych ogólnych tendencji, można wyciągnąć kilka wniosków. Po pierwsze, w języku angielskim, tak jak w języku polskim, mamy do czynienia ze zróżnicowaniem terminologii używanej na określenie osób należących do poszczególnych grup wiekowych. Po drugie, zróżnicowanie to wiąże się z odmiennymi siatkami pojęciowymi właściwymi dla poszczególnych gałęzi prawa. Po trzecie, zależności pomiędzy daną gałęzią prawa (kontekstem zastosowania) a właściwym terminem zasadniczo wydają się zbliżone do zależności występujących w języku polskim.

Przede wszystkim widoczny jest podział na terminologię właściwą dla prawa cywilnego (np. **minor**, **infant**, **age of majority**) i prawa karnego (np. **juvenile**, **juvenile delinquent/offender**), który nie jest jednak tak definitywny, jak w języku polskim, stąd np. podawany przez *Black's Law Dictionary* termin **delinquent minor**⁸. Fakt ten powoduje trudności z jednoznacznym określeniem polskich ekwiwalentów angielskich terminów — przykładowo, słowo **minor** zasadniczo w stosunkach cywilnoprawnych oznacza małoletniego, jednak już termin **delinquent minor** kieruje nas w stronę prawa karnego, a więc byłby to np. **nietetni sprawca** lub **młodociany przestępca**, natomiast zwrot **employment of**

minors⁹ wymaga sięgnięcia do Kodeksu pracy, a więc użycia terminu **zatrudnianie młodocianych** lub **praca dzieci**. Kontekst administracyjnoprawny mógłby z kolei uzasadniać wybór terminu **osoba niepełnoletnia**.

Wracając do pułapek słownikowych, analiza ekwiwalentów proponowanych dla haseł wyszczególnionych w Tabeli 1 w czterech angielsko-polskich słownikach prawnych, tzn. w pozycjach autorstwa Jaślanów (2009), Kienzler (2005), Myrczek (2005) i Oźgi (2006), prowadzi do następujących obserwacji.

Po pierwsze, uwagę zwraca dość powszechnie pomijanie terminu **małoletni** pod hasłami **minor** oraz **infant**, dla których wydaje się być on podstawowym ekwiwalentem funkcjonalnym (wszystkie trzy terminy są zasadniczo właściwe dla stosunków cywilnoprawnych). U Oźgi nie występuje on w ogóle, natomiast u Kienzler i Jaślanów **małoletni** widnieje jedynie przy hasle **juvenile**, co z kolei dziwi, biorąc pod uwagę fakt, iż termin **juvenile** wyraźnie łączony jest z kontekstem prawa karnego. Jedynie u Myrczek **małoletni** występuje jako odpowiednik terminu **infant**, jednak brakuje go już przy hasle **minor**. Odmienne traktowanie synonimicznych terminów **minor** i **infant** zaskakuje we wszystkich wymienionych słownikach (wyjątek stanowi pozycja autorstwa Kienzler).

Po drugie, wątpliwości wzbudza dominująca tendencja do wskazywania w pierwszej kolejności na termin **niepełnoletni** jako na odpowiednik terminu **minor** (Jaślanowie, Myrczek, Oźga), czy też jego powszechna eksploatacja przy szeregu innych haseł, np. **to be under age** → **być niepełnoletnim** (Jaślanowie) lub **infant** → **niepełnoletni** (Kienzler), podczas gdy *de facto* nie jest to termin prawny. Jak wskazano powyżej polski ustawodawca posługuje się jedynie terminem **osoba niepełnoletnia**, i to tylko w kilkunastu ustawach.

⁷ Zestawienie to można uzupełnić brytyjskim terminem **young person**, który występuje w ustawie z 1933 r. dotyczącej dzieci oraz osób młodych (Children and Young Persons Act 1933), gdzie jest definiowany jako osoba, która ukończyła 14 lat, natomiast nie ukończyła 18 roku życia (art. 107). Z kolei w rozporządzeniu z 1998 r. dotyczącym czasu pracy (Working Time Regulations 1998) przewidziano szczególną ochronę, której podlegają **young workers**, definiowani jako osoby pomiędzy 15 a 18 rokiem życia (art. 2).

⁸ Warto także zaznaczyć, że, jak wskazuje się w *Jowitt's Dictionary of English Law*, w kontekście brytyjskim termin **juvenile** wychodzi z użycia: „The term is now in less common usage: persons previously described as juveniles are now generally referred to as children, or minors, or young offenders” (2010).

⁹ Jeżeli chodzi o terminy brytyjskie w kontekście prawa pracy, warto zwrócić uwagę na różnicę, o którym mowa w *Oxford Dictionary of Law* (2003), tzn. na **child employee** (osoby w wieku 5–16 lat) oraz **young/adolescent worker** (osoby w wieku 16–17 lat).

Po trzecie, krytycznie ocenić należy pozorne ułatwienia dla użytkownika w postaci informacji o kontekście użycia proponowanych odpowiedników, gdy informacje te nie są oparte na polskim dyskursie prawnym. Przykładowo, w słowniku Jaślanów zwrot **juvenile labour** tłumaczony jest jako **praca/zatrudnianie nieletnich** (podczas gdy termin **nieletni** nie pojawia się w kontekście prawa pracy w żadnej z polskich ustaw). Z kolei termin **niepełnoletni**, w tym samym słowniku podany jako ekwiwalent słowa **minor**, definiowany jest (zapewne w oparciu o przepisy któregoś z krajów anglosaskich odnoszące się do terminu **minor**) jako osoba „poniżej 21 lat”, sprawiając mylne wrażenie, jakoby tak brzmiała polska definicja tego (nieobecnego w prawie polskim, a jedynie w języku prawniczym) terminu.

Po czwarte (i ostatnie), uwagę zwraca niekonsekwencja w pisowni terminów zakończonych na -n(i)ość w ramach poszczególnych pozycji, np. **pełnoletniość** i **niepełnoletniość** u Myrczek lub **pełnoletniość** i **niepełnoletniość** u Jaślanów. Obie formy uznawane są w języku polskim za poprawne (Bańko 2012), jednak gwoździ dbałości o szczegóły należy postulować spójność w zakresie pisowni tego typu wyrazów w obrębie jednego dokumentu.

4. Podsumowanie

Pomimo iż poruszoną problematykę trudno uznać za konceptualnie skomplikowaną, z powyższych uwag wynika, że wybór właściwego terminu może być dla tłumaczy źródłem pewnych trudności. Wynikają one z mnogości oraz — niejednokrotnie — wieloznaczności terminów występujących zarówno w języku polskim, jak i angielskim. Wydaje się, że wobec niewyczerpujących i czasem kontrowersyjnych informacji dostarczanych przez słowniki prawnicze źródłem problemów mogą być trudności w dotarciu do fachowej wiedzy i do wszystkich potencjalnych odpowiedników danego terminu.

Można uznać, iż w tłumaczeniu na język polski przede wszystkim należy zwracać uwagę na to, z jaką gałęzią prawa mamy do czynienia i przy uwzględnieniu tej wiedzy dokonywać wyboru odpowiednich ekwiwalentów funkcjonalnych. Nie zawsze jednak wybór ten jest bezwzględnie zdeterminowany przez fakt występowania danego terminu w obrębie określonej gałęzi prawa — znaczenie ma także rola, w jakiej osoba, o której mowa występuje. Posłużmy się przykładem — powiedziane zostało, iż terminami właściwymi dla prawa karnego są **nieletni** oraz **młodociany**. Jest to jednak prawdą tylko wówczas, gdy mówimy o osobie sprawcy (lub potencjalnego sprawcy) czynu

zabronionego, jeżeli natomiast mowa o poszkodowanym, właściwy będzie termin **małoletni**, jak np. w art. 209 KK, który określa zagrożenie karą dla tego, „kto rozpija **małoletniego**”. W każdym przypadku niezwykle istotna jest więc kompleksowa analiza kontekstu, w jakim tłumaczony termin występuje.

Bibliografia:

Akty prawne:

- Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. Dz.U. 1991 Nr 120 poz. 526.
Ustawa z dnia 10 kwietnia 1974 r. o ewidencji ludności i dowodach osobistych. Dz.U. 1974 Nr 14 poz. 85.
Ustawa z dnia 10 września 1999 r. Kodeks karny skarbowy. Dz.U. 1999 Nr 83 poz. 930.
Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego. Dz.U. 1960 Nr 30 poz. 168.
Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego. Dz.U. 1964 Nr 43 poz. 296.
Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny. Dz.U. 1964 Nr 16 poz. 93.
Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy. Dz.U. 1974 Nr 24 poz. 141.
Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich. Dz.U. 1982 Nr 35 poz. 228.
Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy. Dz. U. 1997 nr 90. poz. 557. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny. Dz.U. 1997 Nr 88 poz. 553.
Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego. Dz.U. 1997 Nr 89 poz. 555.

Orzecznictwo:

- Postanowienie NSA z dnia 3 grudnia 1993 r., SA/Po 1931/93 (ONSA 1995, nr 2, poz. 53).

Słowniki:

- Garner, Bryan A. (Ed.) (2004) *Black's Law Dictionary*. No place: Thomson West.
Greenberg, Daniel (Ed.) (2010) *Jowitt's Dictionary of English Law*. London: Sweet & Maxwell.
Jaślan, Janina i Henryk Jaślan (2009) *Słownik terminologii prawniczej i ekonomicznej angielsko-polski*. Warszawa: Wydawnictwo „Wiedza Powszechna”.
Kienzler, Anna (2005) *Słownik prawniczo-handlowy angielsko-polski. English-Polish legal and business dictionary*. Raszyn: Agencja Wydawnicza Jerzy Mostowski.
Martin, Elizabeth A. (Ed.) (2003) *Oxford Dictionary of Law*. Oxford & New York: Oxford University Press.
Myrczek, Ewa (2005) *Dictionary of Law Terms*. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
Ozga, Ewa (2006) *The great dictionary of law and economics: English-Polish*. Warszawa: C.H. Beck.

Źródła internetowe:

- Bańko, Mirosław (2012) *Poradnia Językowa PWN*: <http://poradnia.pwn.pl/lista.php?id=7754> [dostęp: 14 kwietnia 2012 r.].
Słownik języka polskiego PWN (2012): <http://sjp.pwn.pl/szukaj/dziecko> [dostęp: 14 kwietnia 2012 r.].

Aleksandra Kozłowska

A BRIEF LOOK AT LATIN LEGAL TERMINOLOGY

It is common knowledge that legal writing is dominated by Latin terminology. One may assume, therefore, that Latin is the *lingua franca* of law. However, any detailed analysis reveals that the abovementioned assumption is a misconception. It becomes obvious in the European Parliament, where the members speak the languages of law that are appropriate to their countries' legal systems. What does this phenomenon result from? One of the main reasons stems from the influence of the Roman law on particular legal systems. The civil law systems of continental Europe have derived numerous concepts from the Roman law, which experienced renewal at least twice in the history. Wołodkiewicz and Zabłocka (2009: 7) claim that the majority of European countries, including Poland, based the interpretation of law, the

main principles of civil law, as well as the foundations of jurisprudence and legal rhetoric on the Roman law. The situation is undoubtedly different in the case of the English law and other legal systems based on *common law*. English and American lawyers have a tendency to replace Latin terminology with native concepts (Jopek-Bosiacka 2008: 35). Nevertheless, the author reports further that there are certain Latin expressions frequently used in common law because translating them would result in some inconsistencies.

Having taken the abovementioned aspects into consideration, it could be easily assumed that the corpus of Latinisms which are frequent in both legal systems cannot include many concepts. The aim of the following discussion is to present and define in details selected terms. Apart from that, some Latin expressions that are characteristic for either civil law or common law systems are provided. The corpus chosen for my studies includes Latinisms which are used in modern

legal writing since the analysis of archaic terms and institutions would be of no use to translators. It is also essential to note that the Polish legal system serves as an example of continental civil law, whereas common law systems are represented by the legal systems of England and Wales, as well as the United States. In order to make the discussion well-organized, it has been divided into four thematic areas.

1. Jurisprudence

According to Garner (2004: 871), jurisprudence is “the study of fundamental elements of a particular legal system, as opposed to its practical and concrete details”. When it comes to the study in question, we shall first look at the term *desuetudo*, which seems almost untranslatable. According to Wronkowska (2005: 57), the abovementioned Latin expression denotes the situation in which a particular regulation is no longer binding because it has not been obeyed for a certain period of time. The concept of *desuetudo* is undoubtedly important to the Polish legal system as it constitutes one of the reasons for which legal provisions become invalid. It is worth noting that the same term is referred to by Garner (2004: 479) as *desuetude*.

Another term to be discussed here is *ratio decidendi* which means “the rule of law on which a court’s decision is founded” (Garner 2004: 1290). In American and British English the expression is not translated, whereas Polish lawyers often replace it with *podstawa rozstrzygnięcia*.

The concept of *vacatio legis* is also relevant with reference to jurisprudence. It must be emphasized, however, that it is characteristic especially for civil law systems. The average person familiarized only with common law systems might not understand the phrase, so an explanation should be provided when it is translated into English. For instance, it may be defined briefly as “the period of time between the promulgation of a law and the day when the law enters into force” (Wronkowska 2005: 52, translated by A.K.).

Another two expressions to be discussed are *ex tunc* and *ex nunc*. As explained by Wronkowska (2005: 180), the former concept denotes the situation in which a legislative act is treated as though it had never entered into force. The latter, in contrast, signifies that a certain regulation has become invalid. Both terms are used by English-speaking, as well as Polish lawyers, e.g. in: *czynności unieważniające ze skutkami ex tunc* or *ex nunc*.

The last phrase to be presented in this part is *habeas corpus*. It can be understood as “a writ employed to bring a person before a court, most frequently to ensure that the party’s imprisonment or detention is not illegal” (Garner 2004: 728). According to Jopek-Bosiacka (2008: 75), the Latinism is representative for American federal and state constitutions. One of the most recent legislative acts which concerns this concept is *Habeas Corpus Restoration Act of 2007*. It is essential to emphasize that the concept does not exist in Polish law, but it may be translated as *instytucja habeas corpus*.

2. The interpretation of law

The interpretation of law, which may be understood as the process aimed at establishing legal norms with reference to particular principles as well as at interpreting ambiguities that may be incorporated into legislative acts, derived its fundamental rules from Latin. The issue is discussed in details by Wronkowska (2005: 82–91).

One of the key principles, namely *argumentum a simili*, denotes a situation in which there are doubts whether a provision concerns only circumstances that are clearly specified in the regulation or also those which may be

significantly similar. The rule may be contrasted with *argumentum a contrario*, which is invoked when there are no grounds that a provision concerns circumstances significantly similar to those mentioned therein. The abovementioned concepts are often translated into Polish as *wnioskowanie z podobieństwa* and *wnioskowanie z przeciwieństwa*. When it comes to English, Garner (2004: 114–115) defines both principles with the use of the Latin terms.

Another relevant principle is *interpretatio extensiva*. Lawyers refer to it when a provision is applicable to more situations than it was previously agreed (Garner 2004: 838). One should remember that *interpretatio restrictiva* is the exact opposite of the concept. In the case of these two terms, Polish equivalents, namely *wykładnia rozszerzająca* and *wykładnia zawężająca*, are more frequent. Latin terms, however, are usually provided additionally in brackets. English-speaking lawyers also tend to translate the names of the principles into their mother tongue. That is the reason why *extensive interpretation* and *restrictive interpretation* are far more common than Latin equivalents. For example, Orakhelashvili (2003: 2) discusses “the instances of restrictive interpretation of the European Court of Human Rights”.

3. Contract law

It seems to be common knowledge that Latin is concerned mainly with timeless maxims. Many of them, however, are not really used on everyday basis. The situation differs in the case of two phrases referring to contracts. *Pacta sunt servanda*, which means that agreements shall be kept, is a principal legal norm as well as a moral value known not only by lawyers. Hyland (1994: 408) emphasizes also that *pacta sunt servanda* is one of few Latin maxims still cited nowadays. When it comes to Poland, it is worth noting that the phrase is written on one of the columns of the Polish Supreme Court in Warsaw. Another important maxim is *pacta de non alienando*, which may be defined as “an agreement not to alienate encumbered property” (Garner 2004: 1140). In English-speaking countries the phrase includes a spelling variation because lawyers tend to use *pact de non alienando* there. The following fragment is just one of the examples:

Such mortgages, pledges and other collateral documents may contain provisions for confession of judgment, **pact de non alienando**, waiver of notices and appraisal, sale by executory process and other provisions commonly found in collateral documents in the state of Louisiana.¹

Apart from Latin maxims, modern contract law includes a few other Latin terms. *Ex post facto warranty* serves as one of the examples. According to Gubby (2005: 154), it denotes the situation in which “the innocent party chooses to continue the contract although a condition has been breached”. The author adds that the condition is then taken as a warranty. The phrase may be translated into Polish as *zasada ex post facto*. It should be noted that Polish lawyers often make use of other concepts including *ex post facto*. For instance, the term *kontrola ex post facto* appears in the judgment of the Constitutional Tribunal dated as of 10 May 2000. It may be simply translated into English as *ex post facto control*.

Another Latin concept is *bona fides*, which may be defined as “the standard of conduct expected of a reasonable person” (Garner 2004: 187). It should be remembered that *bona fides* is a term of contract law only in common law systems. When it comes to civil law systems, the expression is widely used in international law (Šarčević 2000: 263). English-

¹ s.4(1)(c) of First Amended and Restated Articles of Organization of Cleco Power LLC.

speaking lawyers often use this Latinism in its original form, whereas the Polish tends to translate it. Pecyna (2009: 117), for example, describes *bona fides* as *zasada dobrej wiary*.

The next term which needs to be mentioned is *restitutio in integrum*. The Latinism means literally that something is restored to its previous state (Gubby 2005: 160). When it comes to Poland, *restitutio in integrum* is discussed in details by Wołodkiewicz and Zabłocka (2009: 323). The authors define the expression with the use of Polish equivalent, namely *przywrócenie do stanu pierwotnego*, while the Latin term is provided additionally in brackets. English-speaking lawyers, however, tend to choose the Latin equivalent. The following fragment serves as an example:

Restitutio in integrum does apply to the late response to an examiner's notification in which a refusal is announced if the application is not brought in order within a time limit specified.²

The last two concepts to be mentioned with reference to contract law are *exceptio non adimpleti contractus* and *uberrimae fidei*. The former term permits the innocent party not to perform the contract until the obligation is fulfilled by the other party (Gubby 2005: 154). In British and American English the phrase is preserved in the Latin form. Polish lawyers, on the other hand, tend to translate *exceptio non adimpleti contractus* into *zarzut niewykonania umowy*, as in the judgment of the Supreme Court dated as of 17th June 2003. The latter Latinism means literally "of the utmost good faith" (Garner 2004: 1558). English-speaking and Polish lawyers usually use *uberrimae fidei* in its original form. Bukowska (2011: 81), for instance, describes it as *zasada uberrimae fidei*.

4. Civil procedure, the law of succession and rights in rem

This section encompasses terms from three different branches. Firstly, *prima facie evidence* needs to be presented. The expression is concerned with the civil procedure and, according to Garner (2004: 598), might be understood as "evidence that will establish a fact or sustain a judgement unless contradictory evidence is produced". The concept may be translated into Polish as *dowód prima facie*. Piasecki (1986), for instance, has produced a piece of work entitled *Dowód prima facie w procesie cywilnym i międzynarodowym procesie cywilnym*.

Secondly, the term *nasciturus*, which concerns the law of succession, should be discussed. The phrase refers to a child who has been conceived but is not born yet. It is worth noting that s. 927(2) of the Polish Civil Code, which stipulates that *nasciturus* has the right of succession if it is born alive, deals with the concept in question. One should note here that the expression is of neutral gender so one would say, for example, *nasciturus odziedziczy, o ile urodzi się żywe*. In general, British and American lawyers do not use the term and a translator should explain its meaning. The use of *fetus* may result in some inconsistencies, as well as the lack of precision because Garner (2004: 654), for instance, defines it as "a developing but unborn mammal".

The last phrase to be discussed is *prawa rzeczowe*. Jopek-Bosiacka (2008: 35) suggests that the translation of the phrase into *rights in rem* is much more accurate than the commonly used equivalent, i.e. *property rights*. It results from the fact that the distinction into *rights in personam* and *rights in rem* stems from the differences between Latin *actio in personam* and *actio in rem* (Šarčević 2000: 263).

5. Conclusions

To sum up, the analysis has proved that the use of Latin legal terminology in civil law and common law legal systems varies considerably. Poland, which represents the continental civil law system, derived numerous Latinisms from Roman law. Some Latin terms that are principal for the Polish law, such as *desuetudo*, *vacatio legis* and *nasciturus*, may not be familiar to English-speaking lawyers. In such cases, translators should provide an explanation. As has been suggested before, English and American lawyers tend to replace Latin concepts with native terms more often. They use Latinisms mainly when the translation would result in some inconsistencies. This is one of the reasons why the corpus of Latin terms that are frequent in common law systems does not include many instances. It should be remembered, however, that English-speaking lawyers make use of some Latin expressions which have not been discussed here. The Polish, in contrast, has a tendency to provide Latin equivalents additionally in brackets or use them interchangeably with native concepts. There are more examples of the use of Latin in Polish legal writing. The only exception is legislation where Latin is virtually nonexistent. Such phenomena make the job of translators difficult. Šarčević (2000: 263) asks if Latin equivalents are friends or foes. Having taken the discussion into consideration, it can be safely concluded that Latin is the foe of translators, lawyers and the members of the European Parliament. Linguists may predict that the language will be gradually disappearing in order to facilitate communication between nations. Nevertheless, such processes take a great amount of time; therefore, it might be worthwhile becoming familiar with the most common Latinisms. The following table, which includes the abovementioned Latin concepts together with their suggested translations into Polish and English, summarizes the analysis:

Latin term	Polish	English
<i>desuetudo</i>	<i>desuetudo</i>	<i>desuetude</i>
<i>ratio decidenci</i>	podstawa rozstrzygnięcia	<i>ratio decidendi</i>
<i>vacatio legis</i>	<i>vacatio legis</i>	explanation needed
<i>ex tunc</i>	<i>ex tunc</i>	<i>ex tunc</i>
<i>ex nunc</i>	<i>ex nunc</i>	<i>ex nunc</i>
<i>habeas corpus</i>	zasada <i>habeas corpus</i>	<i>habeas corpus</i>
<i>argumentum a simili</i>	wnioskowanie z podobieństwa	<i>argumentum a simili</i>
<i>argumentum a contrario</i>	wnioskowanie z przeciwieństwa	<i>argumentum a contrario</i>
<i>interpretatio extensiva</i>	wykładnia rozszerzająca (<i>interpretatio extensiva</i>)	extensive interpretation
<i>interpretatio restrictiva</i>	wykładnia zężająca (<i>interpretatio restrictiva</i>)	restrictive interpretation
<i>pacta sunt servanda</i>	<i>pacta sunt servanda</i>	<i>pacta sunt servanda</i>
<i>pacta de non alienando</i>	<i>pacta de non alienando</i>	<i>pact de non alienando</i>
<i>ex post facto</i>	<i>ex post facto</i>	<i>ex post facto</i>
<i>bona fides</i>	zasada dobrej wiary	<i>bona fides</i>
<i>restitutio in integrum</i>	przywrócenie do stanu pierwotnego (<i>restitutio in integrum</i>)	<i>restitutio in integrum</i>
<i>exceptio non adimpleti contractus</i>	zarzut niewykonania umowy	<i>exceptio non adimpleti contractus</i>
<i>uberrimae fidei</i>	zasada <i>uberrimae fidei</i>	(contract) <i>uberrimae fidei</i>
<i>prima facie</i>	(dowód) <i>prima facie</i>	<i>prima facie</i> (evidence)
<i>nasciturus</i>	(instytucja) <i>nasciturus</i>	explanation needed
<i>actio in rem</i>	prawo rzeczowe	<i>rights in rem</i>

² s. 6(1)(1) of The Manual Concerning Proceedings before the Office for Harmonization in the Internal Market.

References:

- Bukowska, N. (2011) Klauzula rozsądku w anglosaskim prawie ubezpieczeniowym oraz Restatement of European Insurance Contracts. *Wiadomości Ubezpieczeniowe* [online] Available at: http://www.piu.org.pl/public/upload/ibrowser/Wiadomosci%20Ubezpieczeniowe/WU_2_2011.pdf [access: 8 February 2012].
- Garner, B. A. (Ed.) (2004) *Black's Law Dictionary*. St. Paul: West Group.
- Gubby, H. (2005) *English Legal Terminology*. London: Willan Publishing Ltd.
- Hyland, R. (1994) Pacta Sunt Servanda: A Meditation. *Virginia Journal of International Law* [online] Available at: <http://www.trans-lex.org/124500> [access: 3 February 2012].
- Jopek-Bosiacka, A. (2008) *Przekład prawny i sądowy*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN SA.
- Pecyna, M. (2009) *Naruszenie zobowiązanie w świetle harmonizacji prawa zobowiązań*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska Sp. z o. o.
- Piasecki, K. (1986) Dowód prima facie w procesie cywilnym i międzynarodowym procesie cywilnym. In: K. Korzan (Ed.) (1986) *Studia z procesu cywilnego*. Katowice: Uniwersytet Śląski.
- Orakhelashvili, A. (2003) Restrictive Interpretation of Human Rights Treaties in the Recent Jurisprudence of the European Court of Human Rights. *European Journal of International Law* [online] Available at: <http://www.ejil.org/pdfs/14/3/431.pdf> [access: 3 February 2012].
- Šarčević, S. (2000) *New Approach to Legal Translation*. The Hague: Kluwer Law International.

- Wołodkiewicz, W. and M. Zabłocka (2009) *Prawo rzymskie. Instytucje*. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck.
- Wronkowska, S. (2005) *Podstawowe pojęcia prawa i prawnoznawstwa*. Poznań: Wydawnictwo Ars boni et aequi.

Legal references:

- First Amended and Restated Articles of Organization of Cleco Power LLC* 2000. [online] Available at: http://media.corporateir.net/media_files/irol/82/82212/pdf/Cleco_First_Amended_and_Restated_Articles_of_Organization.pdf [access: 8 February 2012].
- Habeas Corpus Restoration Act of 2007*. [online] Available at: <http://www.govtrack.us/congress/billtext.xpd?bill=s110-185> [access: 8 February 2012].
- The Manual Concerning Proceedings before the Office for Harmonization in the Internal Market* 2009. [online] Available at: http://oami.europa.eu/ows/rw/resource/documents/CTM/legalReferences/partasection6_restitutio.pdf [access: 8 February 2012].
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny. Dz.U. 1964 Nr 16 poz. 93
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 czerwca 2003*. [online] Available at: <http://prawo.legeo.pl/prawo/iii-ckn-80-01/> [access: 8 February 2012].
- Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 10 maja 2000*. [online] Available at: <http://prawo.legeo.pl/prawo/k-21-99/> [access: 8 February 2012].

Aleksandra Narożna KRADZIEŻ TOŻSAMOŚCI W BRANŻY TŁUMACZENIOWEJ

Kradzież tożsamości jest przestępstwem, które jeszcze do niedawna brzmiało jak futurystyczny wymysł. Ze środków masowego przekazu coraz częściej dowiadujemy się o cyberprzestępstwach, kradzieży tożsamości, *phishingu* i wielu innych odmianach wykroczeń, które wiążą się z wykradaniem danych osobowych. Masowe istnienie problemu może być potwierdzone tym, że banki oraz wiele firm informatycznych oferują oprogramowanie, które ma nas ustrzec przed oszustami żerującymi na nieuwadze, braku świadomości oraz niewiedzy na temat kradzieży danych osobowych. Dokładna skala problemu jest jednak trudna do określenia, co zostało potwierdzone przez komunikat Komisji Europejskiej (2007), w którym stwierdzono, że „trudno jest uzyskać dokładny obraz obecnej sytuacji ze względu na ciągły rozwój przestępczości i brak wiarygodnych informacji”.

Według portalu money.pl oraz badań TNS OBOP przeprowadzonych w 2008 r. siedem procent Polaków padło ofiarami kradzieży tożsamości (money.pl, 2008). Jest to wynik dwukrotnie wyższy niż podobny wskaźnik dla rozwiniętych państw europejskich. Z badań także wynika, że osoby młode i dobrze wykształcone są najbardziej świadome zagrożeń wiążących się z kradzieżą tożsamości.

W tym artykule chciałabym opisać dwa przypadki kradzieży tożsamości, z którymi zetknęłam się, pracując jako *Project Manager* w firmie Creative Translation Ltd w Londynie. Chciałabym wykorzystać moje doświadczenie w tej kwestii, aby zapoczątkować dyskusję na temat ochrony danych osobowych w przemyśle tłumaczeniowym. Zaproponuję także rozwiązania, które mogą zostać zastosowane zarówno przez biura tłumaczeń, jak i przez pracujących dla nich tłumaczy.

Problem kradzieży tożsamości jest bardzo rzeczywisty w przemyśle tłumaczeniowym. Na popularnych portalach poświęconych tłumaczom oraz biuram tłumaczeń regularnie publikowane są wiadomości dotyczące przypadków popełnienia przestępstwa poprzez kradzież danych osobowych. Z racji tego, że często popełnienie takiego przestępstwa ciężko jest udowodnić bądź ciężko jest zdobyć prawdziwą tożsamość oszusta, przeważnie sprawy te kończą się umieszczeniem ostrzeżenia dla innych tłumaczy na forum. Tak też skończyły się dwa przypadki, z którymi zetknęłam się podczas zarządzania projektami tłumaczeniowymi. Warto jest opisać

obydwa przypadki, aby pokazać jak dobrze były one przemyślane i zorganizowane.

PRZYPADEK NUMER 1 — TŁUMACZ PODSZYWA SIĘ POD GRUPĘ TŁUMACZY

Przypadek numer 1 miał miejsce podczas zarządzania projektem, w ramach którego firma Creative Translation Ltd miała przetłumaczyć 80.000 słów z angielskiego na jeden z zachodnioeuropejskich języków. Klient, który złożył zlecenie, regularnie korzystał z usług biura. W związku z tym przyporządkowano mu regularnych tłumaczy, którzy zawsze wykonywali zlecenia, jednak ten projekt był bardzo pilny, a regularni tłumacze akurat pracowali nad innymi zleceniami, więc koordynator projektów rozpoczął poszukiwania kilku tłumaczy, którzy mogli podjąć się zlecenia i pracować w grupie. Regularny tłumacz miał wykonać korektę tłumaczenia po jego zakończeniu. Z racji tego, że projekt był pilny zdecydowano się na umieszczenie zlecenia na jednym z popularnych portali tłumaczeniowych i wkrótce koordynator projektów zaczął przeglądać CV tłumaczy zainteresowanych zleceniem. Wybrano grupę tłumaczy składającą się z 4 osób, które reprezentowała jedna tłumaczka. Wszystkie osoby były kopiowane w mailach, więc nie było to podejrzane. Wkrótce doszło do porozumienia, podpisania klauzuli poufności i rozpoczęto pracę nad projektem. Po dostarczeniu tłumaczenia rozpoczęto jego korektę i okazało się, że zawierało ono mnóstwo błędów i nie nadawało się do publikacji. CV osób, które miały nad tłumaczeniem pracować, nie wskazywały na to, że taka sytuacja mogłaby mieć miejsce. Podczas konfrontacji na temat żenującej jakości tłumaczenia przedstawiciel grupy nie przyjął reklamacji do wiadomości, utrzymując że tłumaczenie jest doskonałej jakości. Koordynator tłumaczeń postanowił skontaktować się z tłumaczami, którzy rzekomo wykonali tłumaczenie, wykorzystując w tym celu portal, na którym szukano zleceniobiorców. Okazało się, że tłumacze ci nigdy nie współpracowali z przedstawicielem grupy i nie pracowali nad zleceniem, w sprawie którego biuro tłumaczeń się z nimi skontaktowało. Pełne dane tego, co miało miejsce, zostały im przekazane i wkrótce okazało się, że reprezentant grupy pobrał CV z ich profili na portalu dla tłumaczy, zmieniając w nich jedynie adres email oraz numer telefonu. Tak zmodyfikowane CV zostały przesłane firmie Creative Translation Ltd, kiedy ta pilnie poszukiwała tłumaczy do wykonania zlecenia.

PRZYPADEK NUMER 2 — TŁUMACZ ZGŁASZA SIĘ DO KOREKTY WŁASNEGO TŁUMACZENIA

Ten przypadek kradzieży tożsamości miał miejsce w innym brytyjskim biurze tłumaczeń. Zostałam o nim powiadomiona, ponieważ dokonała go ta sama osoba, która była negatywną bohaterką przypadku numer 1. *Project Manager*, który padł ofiarą tego samego oszusta wyszukał moje wiadomości, które opublikowałam, aby ostrzec innych tłumaczy przed czyhającym na nich zagrożeniem i skontaktował się ze mną, aby przedyskutować, jakie najlepiej wyciągnąć konsekwencje z przestępstwa, którego stał się ofiarą.

Project Manager zmuszony był poszukać tłumacza, który podjąłby się pilnego zlecenia. Po poszukiwaniach przeprowadzonych w pośpiechu wyselekcjonowano tłumacza, który przesłał gotowe tłumaczenie 48 godzin po umówionym terminie. Tłumaczenie było wątpliwej jakości i musiało zostać wykonane jeszcze raz. Przeprowadzono kolejne poszukiwania i wyselekcjonowano kolejnego tłumacza. Należy podkreślić, że na poszukiwania nie poświęcono wystarczająco dużo czasu i CV nowego tłumacza nie zostało poddane starannej analizie. W międzyczasie biuro tłumaczeń odmówiło zapłaty za tłumaczenie pierwszemu tłumaczowi. Klient był bardzo niezadowolony z przebiegu sprawy, ponieważ zlecenie było pilne. Kolejny tłumacz przesłał tłumaczenie, którego jakość, po przeprowadzeniu korekty, była zgodna ze standardami rynkowymi. W związku z tym tłumacz numer dwa przesłał fakturę, która miała być uregulowana za pośrednictwem systemu PayPal. W tym momencie popełnił błąd, ponieważ podał konto PayPal pierwszego tłumacza. Tym samym okazało się, że pierwszy tłumacz i drugi tłumacz to ta sama osoba. Nastąpiło porównanie CV, które zostały przesłane przez tłumacza numer jeden i dwa. CV były prawie takie same, różniły się imieniem i nazwiskiem oraz jedną cyfrą w numerze telefonów. Po uważnym przyjrzeniu się CV zauważono, że w sekcji „publikacje” widniało imię i nazwisko zupełnie innej osoby. Odszukano tę osobę i skontaktowano się z nią poprzez portal tłumaczeniowy. Na jej profilu znajdowało się CV w formacie .doc, które okazało się niemal identyczne w porównaniu do CV tłumacza numer jeden i dwa. Osoba ta padła ofiarą kradzieży tożsamości. Była to tłumaczka z wieloletnim doświadczeniem i wspaniałymi opiniami od klientów.

Podsumowanie przedstawionych przypadków

Te dwa przypadki, które zostały zaplanowane z precyzją, pokazują, że każdy może paść ofiarą kradzieży tożsamości w przemyśle tłumaczeniowym. Problem dotyczy zarówno biur, jak i tłumaczy. Biura tłumaczeń muszą podchodzić z ogromną ostrożnością do każdego nowego CV. Rekrutacja nowego tłumacza zawsze wiąże się z ryzykiem, ponieważ nigdy nie można przewidzieć, czy tłumacz dostarczy tłumaczenie na czas, w odpowiednim formacie itp. Kradzież tożsamości dotyczy także samych tłumaczy, którzy publikują swoje dane na stronach internetowych oraz portalach tłumaczeniowych. Z jednej strony jest to doskonały sposób na promowanie własnych usług na rynku tłumaczeniowym, a z drugiej strony jest to rozdawanie danych osobowych, które staramy się chronić w innych kontaktach, np. z bankiem i osobami trzecimi. Warto pamiętać, że każda osoba może uzyskać dostęp do popularnych portali tłumaczeniowych.

SPOSOBY WALKI Z KRADZIEŻĄ DANYCH

Publikacja CV

Decyzja, czy należy umieścić CV na stronie internetowej, portalu tłumaczeniowym bądź w katalogu

freelancerów, powinna zostać podjęta indywidualnie. CV jest przydatnym dokumentem, który w zorganizowany i prosty sposób przedstawia profil tłumacza. Przedstawiciele wielu biur tłumaczeń, którzy zajmują się pozyskiwaniem nowych tłumaczy, spodziewają się natychmiastowego dostępu do historii zatrudnienia i wykształcenia. Wielokrotnie, jeśli takiego dostępu nie uzyskają, szukają innych dostawców usług, którzy swoje CV udostępniają wszystkim. Dlatego też należy się liczyć z utratą potencjalnych klientów w przypadku odmówienia umieszczenia CV online. Istnieją jednak sposoby na zminimalizowanie tego ryzyka bez narażania się na utratę drogocennych danych. Na profilu online bądź własnej stronie internetowej można umieścić klauzulę, że CV zostanie przesłane na żądanie zleceniodawcy. Można także stworzyć CV, które nie zawiera wielu danych osobowych, ale jednocześnie pokazuje zakres świadczonych usług, kwalifikacje, historię zatrudnienia oraz używane oprogramowanie. Z racji tego, że *freelancerzy*, wysyłając swoje CV do potencjalnych klientów, najczęściej nie ubiegają się o nawiązanie stosunku pracy, ich CV nie musi zawierać wszystkich danych osobowych. Uważam, że dokładny adres jest niepotrzebny, jednak należy zaznaczyć, czy miejsce zamieszkania jest w kraju, gdzie używa się języka ojczystego danego tłumacza. Data urodzenia jest zbędna, jednak można wspomnieć rok urodzenia.

Format CV

W obydwu przypadkach opisanych w tym artykule CV zostały skradzione z popularnego portalu tłumaczeniowego, na którym były zamieszczone w formacie .doc. Osoba, która ukradła CV, nie musiała wykonać prawie żadnego wysiłku, aby wszystkie dane uzyskać. Dlatego też należałoby CV zachować jako PDF. Możemy tym odstraszyć potencjalnych oszustów, którzy musieliby odtworzyć formatowanie dokumentu, jeśli chcieliby dane ukraść i wykorzystać jako swoje. Jest to rozwiązanie, które nie wymaga od tłumaczy ani zaawansowanych umiejętności komputerowych, ani nakładu czasu.

Sposób kontaktu

Oprócz danych osobowych tłumacze powinni chronić także swoją reputację. Pozytywne opinie od klientów wzbudzają zaufanie i nakłaniają nowych potencjalnych zleceniodawców do skorzystania z usług. Żaden tłumacz nie chce być utożsamiany z tłumaczeniem zawierającym błędy, więc należy upewnić się, że żaden klient nie myśli, że to my wykonaliśmy dla niego tłumaczenie, które pozostawiało wiele do życzenia. Należy umieścić na profilu bądź stronie internetowej informacje, jak potwierdza się wszelkie zlecenia. Można napisać, że nowym klientom zaleca się potwierdzanie zleceń telefonicznie. Drugim sposobem zapewniającym bezpieczeństwo przepływu informacji jest założenie własnej domeny internetowej i korzystanie ze spersonalizowanego maila. Takiego maila ciężiej jest podrobić bądź nieznanie zmienić. W obydwu przypadkach osoba podszywająca się pod innych tłumaczy używała bezpłatnego konta emailowego gmail.

PODSUMOWANIE

Internet umożliwia swobodny przepływ informacji. Niewątpliwie ten czynnik pomaga na co dzień *freelancerom* na całym świecie zdobywać nowych klientów, zlecenia i doświadczenie. Należy jednak pamiętać o niebezpieczeństwach, jakie ten przepływ informacji ze sobą niesie. Niejednokrotnie firmy, które rekrutują tłumaczy, nie mają odpowiednich warunków, aby informacje o nich

przechowywać. Jak zaprezentowano w wyżej opisanych przypadkach, kradzież danych jest realnym zagrożeniem, przed którym tłumacze powinni się zabezpieczać. Dane, które chronimy na co dzień, nie są bezpieczne w rękach biur tłumaczeń czy innych tłumaczy, którzy w każdej chwili mogą uzyskać do nich dostęp.

Skalę problemu związanego z kradzieżą tożsamości w przemyśle tłumaczeniowym ciężko jest określić, gdyż brakuje wiarygodnych danych na ten temat. Dnia 22 lutego 2012 r. jeden z portali skupiających tłumaczy i biura tłumaczeń założył platformę *Translator Scam Alert Centre*, która ma służyć w walce z oszustwami w przemyśle tłumaczeniowym (proz.com, 2012). Ciężko jest określić, czy inicjatywa ta okaże się skuteczna. Z pewnością jest to krok w dobrym kierunku, gdyż promuje on rozpowszechnianie wiedzy o oszustwach oraz walkę z nimi. Platforma *Translator Scam Alert Centre* ma

umożliwić tłumaczom złożenie doniesienia o oszustwie oraz opublikowanie informacji na jego temat.

Bibliografia:

- Komisja Europejska (2007) Komunikat Komisji do Parlamentu europejskiego, Rady oraz Komitetów Regionów — W kierunku ogólnej strategii zwalczania cyberprzestępczości. http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52007DC_0267:PL:NOT [dostęp: 22 lutego 2012 r.].
- Portal money.pl (2008) Kradzież tożsamości. Polska w europejskiej czołówce. <http://prawo.money.pl/aktualnosci/wiadomosci/artyku/kradziez;tozsamosci;polska;w;europejskiej;czolowce,255,0,378879.html> [dostęp: 25 lutego 2012 r.]
- Serwis proz.com (2012) Translator Scam Alert Centre http://www.proz.com/forum/getting_established/219193-a_new_feature%3A_translator_scam_alert_center.html#1900222 [dostęp: 26 lutego 2012 r.]

Paulina Pellowska

REDUNDANCJA W TŁUMACZENIU ANGIELSKICH TEKSTÓW PRAWNICZYCH

Tłumaczenia prawnicze wielu początkującym tłumaczom wydają się skomplikowane przede wszystkim ze względu na specjalistyczną terminologię, ale także na charakterystyczny styl języka prawniczego. Angielskie dokumenty rażą polskiego odbiorcę swą archaicznością, długością wielokrotnie złożonych zdań czy mnogością struktur obcych w codziennym użyciu języka. Jedną z cech, które przysparzają kłopotów tłumaczom tekstów prawniczych, jest redundancja.

Redundancja to cecha językowa tekstu, który zawiera więcej informacji, niż jest to konieczne do zrozumienia jego treści (*Słownik języka polskiego*). Innymi słowy, tekst redundantny mógłby zostać uproszczony i skrócony, dzięki czemu zyskałby na jasności przekazu, a sam komunikat pozostałby zrozumiały dla odbiorcy. Przyczyn występowania redundancji w angielskim języku prawniczym należy dopatrywać się już w samych początkach angielszczyzny, która czerpała słownictwo z wielu źródeł, między innymi z łaciny i z języka francuskiego (Butt i Castle 2006: 23–26). W ten sposób powstawały zestawienia zwrotów o tym samym znaczeniu, ale pochodzących z różnych języków, co miało pomóc wielokulturowemu odbiorcy w zrozumieniu terminu. Ta praktyka tak utrwaliła się wśród prawników, że dziś trudno już z niej zrezygnować. Co więcej, angielscy i amerykańscy prawnicy polegają mocno na tradycji, co związane jest ściśle z systemem prawnym ich krajów (*ibid.*: 7–15). Prawo zwyczajowe opiera się bowiem właśnie na precedensach. Często też używa się istniejących już formularzy, wedle których powstają „nowe” dokumenty — jest to sposób najprostszy i przede wszystkim najszybszy (*ibid.*: 7). Ponadto, wynagrodzenie prawników sporządzających dokumenty zależy od długości tekstu, a trudno zwalczyć pokusę jego wydłużenia, jeśli istnieje taka możliwość (*ibid.*: 31–36). Ostatnią, dość prozaiczną przyczyną, jest przezorność — lepiej przecież powiedzieć za dużo, niż potem żałować, że pominięto się jakieś istotne słowo (*ibid.*: 15–17).

Problem pojawia się jednak, gdy z tekstem o niezliczonej liczbie redundantnych zwrotów styka się zwykły odbiorca lub tłumacz. To, co dla angielskich prawników jest zabezpieczeniem i wiernością tradycji, staje się nagle utrudnieniem w zrozumieniu tekstu, niepotrzebnym jego przedłużaniem i zwyczajną archaicznością. Już sama amerykańska opinia publiczna próbuje przeciwstawiać się praktykom sporządzania dokumentów w trudnym do

zrozumienia języku — zawiązują się bowiem takie grupy jak *Plain English Movement*, których celem jest uproszczenie języka prawniczego (Tiersma 2000: 220). Niełatwo jest jednak przekonać prawników do zerwania z wieloletnią tradycją.

Polski język prawniczy różni się w tym aspekcie od angielskiego. Nie dopuszcza redundancji, kieruje się raczej precyzją i dokładnością. Funkcjonuje w zupełnie innym systemie prawnym o odmiennej historii i zwyczajach (Stanojević 2011: 67). Polskie prawo jest skodyfikowane, co oznacza, że sporządzone dokumenty mogą być znacznie krótsze i bardziej treściwe niż ich angielskie odpowiedniki, gdyż regulowane są przez nadrzędne akty prawne, kodeksy i zbiory przepisów. Tłumacząc więc teksty prawnicze z języka angielskiego na polski, należy pamiętać o stylistycznych różnicach i starać się stosować konwencje językowe odpowiadające kulturze i językowi docelowemu.

Niestety, nie zawsze łatwo jest dostrzec redundancję w angielskim dokumencie. Obecność synonimicznych zwrotów ma często swoje uzasadnienie, szczególnie w sytuacjach, gdy zwroty te stały się już utartymi idiomami, pełnią funkcję emfaticzną lub wprowadzają delikatne rozróżnienie semantyczne między występującymi w nich wyrazami (Tiersma 2000: 64, 11; Garner 2002: 174). Należy wówczas poszukać w języku polskim dokładnych ekwiwalentów każdego synonimu lub, aby oddać nacechowanie stylistyczne, użyć przysłowka bądź przymiotnika wzmacniającego wybrane słowo (Alcaraz Varó i Hughes 2002: 10). Przykładowo zwrot *null and void* można by uprościć do słowa „nieważny”, ale wzmocnić przysłówkiem „całkowicie”. Tłumacz każdy przykład domniemanej redundancji musi jednak rozważać z osobna w oparciu o kontekst. Dopiero po starannej analizie może zdecydować, czy pominięcie danych słów z tłumaczenia nie zmieni znaczenia oryginału (Šarčević 2000: 185).

Przyjrzyjmy się przykładowym redundantnym zwrotom. Jednym z nich jest już sama angielska nazwa testamentu, *last will and testament*, gdzie nie ma żadnych wątpliwości, że podczas tłumaczenia wystarczy użyć jedynie słowa „testament”. Podobnie jest ze zwrotem *terms and conditions of an agreement*, tłumaczonym zazwyczaj jako „warunki umowy”. Kolejnym zwrotom, spotykanym często przede wszystkim w umowach, jest *by and between*, które tłumaczy się po prostu jako „pomiędzy”. Problematyczne mogą okazać się dłuższe listy synonimów, takie jak *cancel, annul, and set aside* lub *Every contract, agreement, document, memorandum, letter, note or other writing...* Takie wyliczenia czasowników lub rzeczowników są kłopotliwe nie tylko z powodu ich redundantnego charakteru, ale też dlatego, że podczas tłumaczenia należy pamiętać o

związku zgody, jaki rządzi szykiem zdania w języku polskim. Spójrzmy na ten przykład: *These Terms of Use are subject to amendment, modification or deletion if required by, or found to be in conflict with, applicable law or regulation.* W tłumaczeniu to zdanie znacznie się wydłuża, ponieważ tłumacz nie zrezygnował z żadnego ze słów pojawiających się w oryginale, a musiał dostosować odmianę rzeczowników do poprzedzających je przyimków, powtarzając tym samym niektóre elementy zdania: *Niniejsze Warunki korzystania mogą zostać poprawione, zmodyfikowane lub skrócone, jeśli będzie to wymagane na mocy stosownych przepisów prawa lub uregulowań lub jeśli zostanie wykryta niezgodność niniejszych Warunków korzystania ze stosownymi przepisami prawa albo uregulowaniami.* W takiej problematycznej sytuacji tłumacz nie ma jednak obowiązku przekładania po kolei każdego słowa na język polski. Musi upewnić się, że tłumaczenie nie będzie semantycznie uboższe od oryginału. Czasem wystarczy po prostu użyć bardziej ogólnego słowa, które znaczeniowo będzie jednocześnie obejmować każdy wymieniony w oryginale synonim (Garner 2001: 865). Często spotykane *changes, variations and modifications* to przecież „zmiany”, a *duties and obligations* — „obowiązki”. Oprócz tak częstych zbitek synonimów w angielskich tekstach prawniczych pojawiają się też zdania, które zawierają niepotrzebne powtórzenia, niekoniecznie w formie osobnych synonimów. Przykładowo w zdaniu złożonym *The company will keep the user name and password confidential and will not make them available to third parties* niepotrzebnie pojawia się drugie zdanie składowe. Z utrzymania nazwy użytkownika i hasła w tajemnicy wynika przecież, że takie dane nie zostaną

udostępnione osobom trzecim. Nie wszystkie sytuacje wymagają jednak od tłumaczy głębszego zastanowienia. W angielskich tekstach prawniczych często spotyka się wyrażenia wręcz absurdalne, na przykład: *the plaintiff's number was number 37* lub *mix together* (Garner 2001: 745).

Choć tłumaczenia prawnicze z pewnością nie należą do najłatwiejszych, nie można się do nich zniechęcać. Warto gruntownie poznać stylistykę i konwencje tekstów prawniczych w języku źródłowym, porównać je z analogicznymi tekstami w języku docelowym i wyciągnąć wnioski, dzięki którym tłumaczenie stanie się prostsze i mniej mechaniczne. Praktyka czyni mistrza i z pewnością pozwoli też wyostrzyć czujność wobec redundantnych zwrotów i pomoże właściwie je tłumaczyć.

Bibliografia:

- Alcaraz Varó, Enrique i Brian Hughes (2002) *Legal Translation Explained*, Manchester: St. Jerome Publishing.
- Butt, Peter i Richard Castle (2006) *Modern Legal Drafting. A Guide to Using Clearer Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Garner, Brian A. (2001) *A Dictionary of Modern Legal Usage*. Oxford: Oxford University Press.
- Garner, Brian A. (2002) *The Elements of Legal Style*. Oxford: Oxford University Press.
- Słownik języka polskiego*. Wydawnictwo Naukowe PWN. <http://sjp.pwn.pl/haslo.php?id=2573618> [dostęp: 25 lutego 2012 r.].
- Šarčević, Susan. (2000) *New Approach to Legal Translation*. The Hague: Kluwer Law International.
- Stanojević, Maja (2011) 'Legal English – Changing Perspective'. *Facta Universitatis: Linguistics and Literature*. 9 (1), ss. 66–75. <http://facta.junis.ni.ac.rs/lal/lal201101/lal201101-07.pdf> [dostęp 31 marca 2012 r.].
- Tiersma, Peter Meijes (2000) *Legal Language*. Chicago: The University of Chicago Press.

Paulina Szmidka

ANALYSIS OF THE TRANSLATION OF INDETERMINATE PHRASES FOUND IN THE POLISH BANKING LAW ACT

Uncertainty is an inevitable part of human life. Since the law was created by humans, it is to some extent uncertain as well. Indeterminacy in law is certainly not a rare occurrence. It could be defined as a phenomenon where something in a regulation or a contract is not stated precisely, so that doubts arise concerning its correct interpretation and application. Denominations of the concept are numerous: ambiguity, vagueness, fuzziness, uncertainty, indeterminacy, generality, open texture, and flexibility, to name but a few. Each of them is claimed to have a slightly different meaning from the others and the meanings are not always consistently understood among different scholars. The very phenomenon has been observed from the beginning of the existence of the field of law, as it is taken into consideration even in the maxims of Roman law (Andrews 1998). In medieval times, absolute truth and certainty were considered to be present in the law, but later uncertainty came to be recognized as inherent in legal interpretation (Andrews 1998) and this is the current prevailing view. It should be remembered that indeterminacy in law can serve many justified purposes. As pointed out by Tiersma:

... vague or flexible language therefore has several useful functions. It allows a legislature to use a general term without having to articulate in advance exactly what is included within it ... It permits the law to adapt to differing circumstances and communities within a jurisdiction. And it enables the law to deal with novel situations that are certain to arise in the future, as well as changing norms and standards (2000: 80).

In this context, it appears useful to analyse indeterminate phrases found in a statute concerning economics. The language of economics and banking is commonly thought to be metaphorical and indeterminate, but at the same time its terms are rather fixed and seem to denote the same concepts across languages. In contrast, the language of legislation is commonly thought to be as precise as possible, and as flexible as possible at the same time, but its terms are both incongruent across languages and diversely translated. Hence, it seems interesting to investigate the language of banking legislation, where everything, including the potential indeterminacy, is legally binding and thus extremely important. Even more interesting for the translation field is an investigation of actual translations of such a text, aimed at checking whether indeterminate phrases found in banking legislation tend to be treated by translators as terms or fixed expressions, or rather as ordinary clusters of words with fuzzy meanings. Thus, selected indeterminate phrases concerning economics and banking and found in the Polish Banking Law Act will be analysed, together with their equivalents present in three translations of the statute (as published by Translegis, the National Bank of Poland, and Beck).

After a preliminary analysis, it seems that among the economics-related concepts denoted with the use of indeterminate phrases in the Polish Banking Law Act, one could distinguish truly indeterminate notions and those which are only apparently indeterminate. In other words, there are concepts which would supposedly be indeterminate even to professionals (i.e. economists and lawyers), and those which seem vague only to laymen.

Genuinely indeterminate phrases related to economics and banking and occurring in the Polish Banking Law Act are understood as those denoting concepts which cannot be measured in terms of economics, or definitely interpreted in

terms of the legal science. Within the group, numerous expressions of qualitative concepts can be found, such as *ciągłe i niezakłócone prowadzenie działalności* (Art. 6c.1.3), *skuteczność systemu kontroli wewnętrznej w banku* (Art. 6c.1.4), or *efektywny nadzór* (Art. 6d.4.2). The subjective character of these concepts is made explicit by the use of evaluative content words, e.g. nouns and adjectives. Some of them, such as *dobra praktyka bankowa* (Art. 136.1.3) or *ostrożne i stabilne zarządzanie bankami* (Art. 137.5), are elaborated on in separate recommendations issued by the

Polish Financial Supervision Authority (*Komisja Nadzoru Finansowego*), which proves that they are indeed extremely indeterminate even to banking experts and need explanation. In addition, the group includes also expressions of commonly used or intuitively known but nowhere specifically defined concepts, such as *ochrona dóbr konsumenta* (Art. 481.2) or *interes gospodarczy Rzeczypospolitej Polskiej* (Art. 131.3.1). Instances of genuinely indeterminate phrases and their proposed equivalents are presented in Table 1 below.

Article	Indeterminate Phrase	Translegis Equivalent	NBP Equivalent	Beck Equivalent
Qualitative concepts				
6c.1.3	ciągłe i niezakłócone prowadzenie działalności	continuous and uninterrupted activity	continuous and uninterrupted operation	constant and uninterrupted performance of activity
6d.4.2	efektywny nadzór	effective supervision	effective supervision	effective supervision
136.1.3	dobra praktyka bankowa	proper bank practice	sound banking practice	good banking practice
137.5	ostrożne i stabilne zarządzanie bankami	prudent and stable management of banks	sound and prudent bank management	sound and prudent management of banks
Intuitively known but not defined concepts				
481.2	ochrona dóbr konsumenta	to protect consumers' interests	consumer protection	to protect consumer rights
131.3.1	interes gospodarczy Rzeczypospolitej Polskiej	economic interest of the Republic of Poland	economic interests of the Republic of Poland	economic interests of the Republic of Poland

Table 1. Genuinely indeterminate phrases occurring in the Polish Banking Law Act and their proposed equivalents.

Among the analysed examples, there are two expressions whose equivalents are identical in all the three translations: *efektywny nadzór* and *interes gospodarczy Rzeczypospolitej Polskiej*. This fact might mean that either the phrases are simply unproblematic in translation, or that they were treated by the translators as fixed terms related to banking, and hence perhaps are instances of the language of banking being incorporated into the legal language. As far as the phrase *efektywny nadzór* is concerned, it does not seem to be entirely unproblematic in translation, as the noun *efektywność* (Art. 9c.1.1), clearly related to the adjective *efektywny*, and occurring elsewhere within the Act, is diversely translated: either as *efficiency*, or, after applying the translation technique of transposition (as understood by Molina and Hurtado Albir 2002: 511), as either *efficient* or *effective*. Were it totally unproblematic in translation, it would have been translated identically by different people. Moreover, the phrase *efektywny nadzór* occurs many times within the Polish Banking Law Act; and in 1997, the Basel Committee on Banking Supervision, for consultation purposes, published a document entitled *Core principles for effective banking supervision (originally written in English), to which the translators of the Polish Banking Law Act might have referred when translating the phrase*. It seems, then, that the phrase could be treated as an instance of a banking term incorporated into legislation. In contrast, the phrase *interes gospodarczy Rzeczypospolitej Polskiej* does not seem to have been treated as a term by the translators, as no explanatory reference to it seems to be made in separate international publications or documents, neither does it appear repeatedly within the Polish Banking Law Act itself, as *efektywny nadzór* does. Rather, it seems to have been simply unproblematic enough to be translated identically by

different people. What can be noticed about the rest of the phrases and their proposed equivalents is that almost none of them are totally identically translated in all the three translations of the Act, which would imply that the majority of indeterminate phrases are not treated by translators as terms with their fixed equivalents in English. This could be related to Shelov's notion of degrees of "terminologicality", according to which "the more information is needed to understand a lexical item, the more "terminological" this lexical item is" (Shelov 1982, qtd. in Thelen 2002: 196). Since not much information is needed to intuitively understand the presented indeterminate phrases, the translators might have rejected the possibility of such items being terms.

Another, significantly smaller, group of lexically indeterminate phrases seems to be constituted by phrases denoting only apparently fuzzy concepts. These expressions at first sight appear vague to a layman, but after research or consultation with a banking or economics expert, they turn out to be precise, since they are in fact quantitative and can be objectively measured. They include phrases such as *normy ostrożnościowe*, *płynność płatnicza*, *zaangażowanie*, or *adekwatność kapitałowa*. The fact that at first sight they might seem to be fuzzy concepts rather than objective economic indicators can be caused by various factors. Firstly, terms denoting indicators are not used consistently in economics. For example, *adekwatność kapitałowa* (capital adequacy) can just as well be called *współczynnik wypłacalności* (the solvency index) or *współczynnik Cooka* (Cook's index). Secondly, the identification of terms employed by the legislator can be disturbed by the use of mental shortcuts, which are clear to professionals but not necessarily so to laymen. To illustrate this, *adekwatność kapitałowa* (capital adequacy) means

precisely *wskaźnik adekwatności kapitałowej* (capital adequacy index), which is obvious to economics experts but not always to ordinary people. Their confusion might be increased where the adjective *adekwatny* (adequate) is used, as it might not always be certain whether it is employed in terms of the quantitative solvency index or of a subjective, vague quality. Moreover, the inherent polysemy of words like *zaangażowanie* only adds to the potential confusion over such words.

Among this second group of phrases, almost all of them are translated identically by translators, which seems to prove that they are recognised as economic terms embedded in legislation, regardless of the abovementioned factors disturbing the identification of the concepts denoted. Examples of apparently indeterminate phrases found in the Polish Banking Law Act and their proposed equivalents can be found in Table 2 below.

Article	Indeterminate Phrase	Translegis Equivalent	NBP Equivalent	Beck Equivalent
8	płynność płatnicza	financial liquidity	payment liquidity	financial liquidity
71.1	zaangażowanie	Exposure	Exposure	Exposure
111a.1.1	adekwatność kapitałowa	capital adequacy	capital adequacy	capital adequacy
128.8	normy ostrożnościowe	prudential standards	prudential standards	prudential standards

Table 2. Apparently indeterminate phrases occurring in the Polish Banking Law Act and their proposed equivalents.

In conclusion, it seems that translators tend to treat indeterminate phrases as terms either when they denote measurable concepts, such as economic indicators, or when they denote concepts whose equivalents are referred to in international publications originally written in English. With regard to the second situation, one could argue that such Polish phrases are perhaps in the majority of cases calques of original English expressions, and that the only proper manner of finding their English equivalents is by referring to those original phrases. On the other hand, indeterminate seem not to be regarded as terms when they are transparent, i.e. when it appears possible to intuitively understand them without large amounts of specialist information.

It should be remembered, however, that the conclusions of the presented analysis are not universal generalizations made from the corpus of data, but rather suggestions based on selected examples, providing implications for further research. Namely, it seems interesting to study a greater number of examples in order to check whether the suggestions can be treated as generalizations, as well as to study a parallel statute originally written in English, in order to check whether there are any regularities in the

source- and target-orientation of the equivalents proposed in the three translations of the Polish Banking Law Act.

Bibliography:

- Andrews, Neil (1998) Wormes in the Entrayles: the Corporate Citizen in Law? *Murdoch University Electronic Journal of Law*. 5(2). [online] Available from: <http://www.murdoch.edu.au/elaw/issues/v5n2/andrews521.html> [access: 10 January 2012].
- Molina, Lucia and Amparo Hurtado Albir (2002) Translation techniques revisited. *Meta* 47(4), pp. 498–512.
- The Republic of Poland. Sejm. *Banking Law*. Journal of Laws. Dz.U. 1997 No. 140 item 939. Trans: Gołębiowska, Elżbieta, Ewa Dmyterko, Anna Setkowicz-Ryszka, Marta Tajchman. Wydawnictwo Translegis.
- The Republic of Poland. Sejm. *The Banking Act*. Journal of Laws Dz.U. 1997 No. 140 item 939. The National Bank of Poland. [Online] Available from: <http://www.nbp.pl/homen.aspx?f=en/aktyprawne/prawo.html> [Accessed on 17th February 2012]
- The Republic of Poland. Sejm. *The Banking Law. Prawo bankowe*. Journal of Laws Dz.U. 1997 No. 140 item 939. Trans: Medyński, Mateusz. (2011) Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck.
- Thelen, Marcel (2002) Relations between terms: a cognitive approach. The interaction between Terminology, Lexicology, Translation Studies and translation practice. *Linguistica Antverpensia*, vol. I, pp. 193-209.
- Tiersma, Peter Meijes (2000) *Legal Language*. Chicago: The University of Chicago UP.

Marta Skorek

KONWENCJA O PRAWIE MORZA (1982) A WIDMO BLOKADY CIEŚNINY ORMUZ: PREZENTACJA WYBRANEJ TERMINOLOGII

W grudniu 2012 r. minie 30 lat od podpisania w Montego Bay *Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawie morza (the UN Convention on the Law of the Sea; UNCLOS)*, która weszła w życie 16 listopada 1994 r. Konwencja ta została ratyfikowana przez 162 państwa. W trakcie konferencji na temat prawa morza (1974–1982) pojawiły się różne sprzeczne interesy i konflikty na linii: państwa zachodnie — państwa Trzeciego Świata, państwa nadbrzeżne (*coastal states*) — państwa śródlądowe (*land-locked states*) odnośnie do: wyłącznej strefy ekonomicznej, międzynarodowej kontroli nad dnem mórz i oceanów poza jurysdykcją terytorialną, ochrony szlaków nawigacyjnych, wolności przepływu przez cieśniny międzynarodowe, wolności eksploatacji morza otwartego oraz jego dna (Shaw 2000: 299). Wobec tego przyjęto koncepcję tzw. transakcji pakietowej (*package deal*), która stanowiła kompromis pomiędzy powyższymi dążeniami.

Warto pamiętać, że prawo morza (*the law of the sea*) stanowi gałąź prawa międzynarodowego publicznego oraz

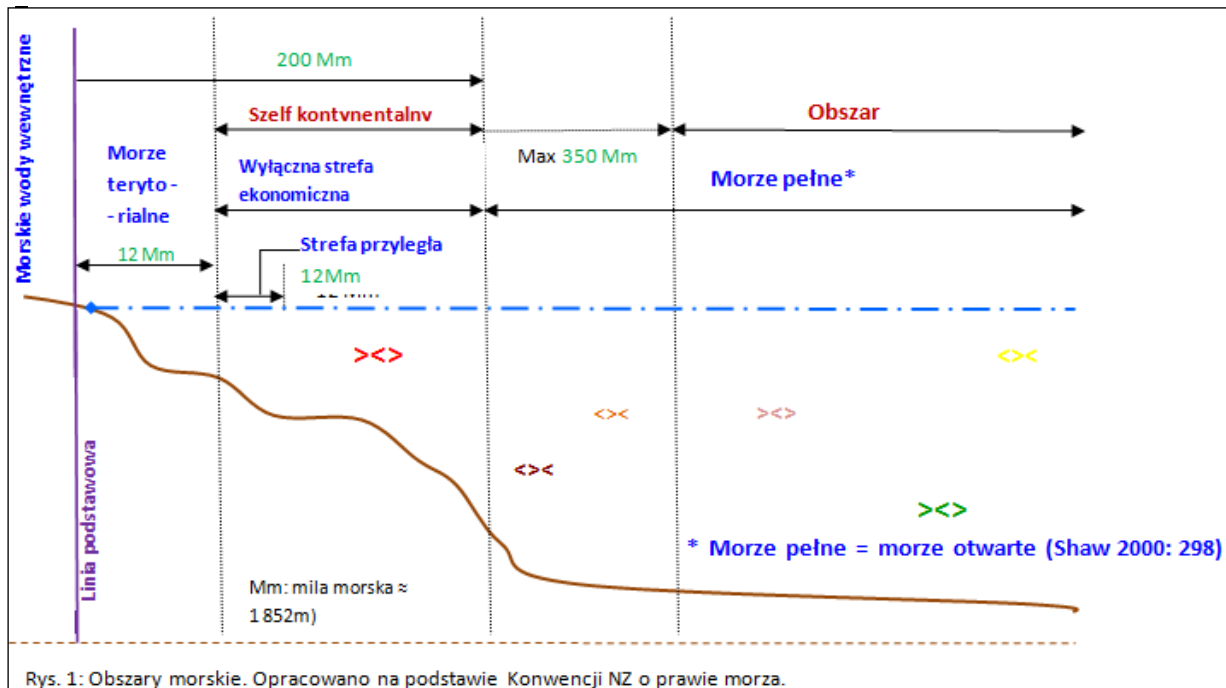
obejmuje regulację obszarów morskich, kompetencje i jurysdykcję państw w tych strefach, jak również precyzuje status prawny obszarów wyłączonych spod jurysdykcji państwowej. Natomiast termin „prawo morskie” (*maritime law*) jest prawem wewnętrznym danego państwa oraz reguluje stosunki prawne związane z żeglugą morską, a także korzystaniem z morza oraz eksploatacją zasobów naturalnych obszaru morskiego (Łopuski 1985: 12).

Celem tego artykułu jest przedstawienie terminologii prawa morza w zakresie klasyfikacji obszarów morskich, której znajomość jest niezbędna do analizy prawa przejścia tranzytowego w kontekście możliwości zablokowania przez Iran Cieśniny Ormuz.

Klasyfikacja obszarów morskich

Jedną z podstawowych zasad prawa międzynarodowego jest wolność mórz. Jednakże nie ma ona zastosowania do wszystkich obszarów morskich. Poniżej przedstawiono prawnie uznane strefy morskie, które na przestrzeni lat ulegały stopniowemu rozszerzaniu w związku z ciągłym zgłaszaniem przez państwa roszczeń do tych obszarów (Shaw 2000: 298–299).

Obszar morski	Maritime area/zone	Objaśnienia
(Morskie) wody wewnętrzne	Internal waters	Fragment lądowego terytorium państwa nadbrzeżnego; między lądem a linią podstawową (<i>baseline</i>), od której mierzona jest szerokość morza terytorialnego i in. stref morskich. Pełna i nieograniczona jurysdykcja państwa nadbrzeżnego (<i>coastal state</i>).
Morze terytorialne	Territorial sea	Pas morza wzdłuż wybrzeża państwa nadbrzeżnego (wyznaczony od linii podstawowej; o szerokości 12 mil morskich). Suwerenne prawa państwa nadbrzeżnego do tego pasa morza. Sprawowanie jurysdykcji z zastrzeżeniem stosownych norm prawa międzynarodowego (prawo nieszkodliwego przepływu).
Strefa przyległa	Contiguous zone	Strefa przyległa do swego morza terytorialnego. Państwo nadbrzeżne wykonuje kontrolę konieczną do: zapobiegania naruszeniu jego ustaw i innych przepisów celnych, skarbowych, imigracyjnych lub sanitarnych na jego terytorium lub morzu terytorialnym oraz karania naruszeń takich ustaw i innych przepisów, dokonanych na jego terytorium lub morzu terytorialnym.
Wyłączna strefa ekonomiczna	Exclusive economic zone	Obszar znajdujący się poza granicami morza terytorialnego i przylegający do tego morza. Suwerenne prawa w celu badania, eksploatacji i ochrony zasobów naturalnych, wód morskich pokrywających dno (<i>waters superjacent to the seabed</i>), a także dna morskiego i jego podziemia oraz w celu gospodarowania tymi zasobami, jak również w odniesieniu do innych przedsięwzięć w zakresie gospodarczego badania i eksploatacji strefy.
Szelf kontynentalny	Continental shelf	Dno morskie (<i>seabed</i>) i podziemie (<i>subsoil</i>) obszarów podmorskich, które rozciągają się poza morzem terytorialnym państwa nadbrzeżnego na całej długości naturalnego przedłużenia jego terytorium lądowego aż do zewnętrznej krawędzi obrzeża kontynentalnego (<i>continental margin</i>) albo na odległość 200 mil morskich od linii podstawowych. Suwerenne prawa w celu badania i eksploatacji jego zasobów naturalnych. Prawo państwa nadbrzeżnego budowania i utrzymywania instalacji oraz konstrukcji do eksploracji szelfu kontynentalnego.
Morze pełne/otwarte	High seas	Wszystkie części morza, które nie należą ani do wyłącznej strefy ekonomicznej, morza terytorialnego lub do wód wewnętrznych państwa ani do wód archipelagowych państwa archipelagowego. Otwarte dla wszystkich państw. Wolność morza pełnego zgodnie z warunkami określonymi w Konwencji i w innych normach prawa międzynarodowego.
Obszar	Area	Międzynarodowe dno mórz i oceanów poza jurysdykcją terytorialną państw; wspólne dziedzictwo ludzkości.

Tabela 1: Konwencja Narodów Zjednoczonych o prawie morza oraz Shaw (2000: 300–302, 314–318, 320–321, 332–334)

Prawo przejścia tranzytowego

Po raz pierwszy prawo przejścia tranzytowego zostało wprowadzone do Konwencji z 1982 r. Dotyczy ono cieśnin o strategicznym znaczeniu wykorzystywanych do żeglugi międzynarodowej (*international navigation*) między jedną

częścią morza pełnego lub wyłącznej strefy ekonomicznej a drugą częścią morza pełnego lub wyłącznej strefy ekonomicznej. Korzystanie z prawa przejścia tranzytowego przez morze terytorialne (*exercising the right of transit passage through the territorial sea*) polega na wolności

żeglugi i przelotu (*the freedom of navigation and overflight*) wyłącznie w celu nieprzerwanego i szybkiego tranzytu (*continuous and expeditious transit*) przez cieśninę. Choć państwa położone nad takimi cieśninami mogą regulować następujące kwestie: bezpieczeństwa żeglugi (*the safety of navigation*); zapobiegania zanieczyszczeniom lub łowieniu (*the prevention of pollution or of fishing*), a także przyjmowaniu na pokład lub wydawaniu jakichkolwiek towarów lub walut albo przyjmowaniu bądź wysadzaniu ze statku jakichkolwiek osób (*the loading or unloading of any commodity, currency or person*), z naruszeniem ustaw i innych przepisów celnych, skarbowych, imigracyjnych lub sanitarnych państw położonych nad cieśninami, to ich regulacje prawne nie mogą wprowadzać dyskryminacji poprzez zniesienie, zakłócenie lub ograniczenie prawa przejścia tranzytowego (*denying, hampering or impairing the right of transit passage*). Jednostki, które korzystają z tego prawa, powinny przestrzegać obowiązujących norm prawa międzynarodowego oraz powstrzymać się od podejmowania działań sprzecznych z praktyką szybkiego i nieprzerwanego tranzytu. Warto zwrócić uwagę na fakt, że z tego prawa nie można korzystać w sytuacji, gdy cieśnina znajduje się między wyspą należącą do państwa położonego nad cieśniną a jego lądem stałym, o ile przy wyspie od strony morza istnieje trasa (*if there exists seaward of the island a route (...) of similar convenience*) wytyczona na wodach morza pełnego lub wyłącznej strefy ekonomicznej, która to trasa jest równie dogodna z punktu widzenia warunków żeglugowych i hydrograficznych.

... a prawo nieszkodliwego przepływu

Prawo nieszkodliwego przepływu przez morze terytorialne (*the right of innocent passage through the territorial sea*) to prawo przepływu statków bez utrudnień przez ten obszar morski. Przepływ powinien być nieprzerwany i szybki, chyba że ma się do czynienia z działaniem siły wyższej lub niebezpieczeństwem. Prawo to nie narusza suwerenności państwa nadbrzeżnego. Z tego prawa korzystają statki, które przepływają przez morze terytorialne innego państwa, nie podejmując działań zagrażających pokojowi, porządkowi publicznemu lub bezpieczeństwu państwa nadbrzeżnego (*prejudicial to the peace, good order or security of the coastal state*) oraz określonych w art. 19 ust. 2 Konwencji o prawie morza. Są to m.in.: użycie siły; szpiegowanie; naruszenie przepisów celnych, imigracyjnych; poważne zanieczyszczenie. Państwo nadbrzeżne może wydawać przepisy w zakresie tego prawa, które obejmują m.in.: bezpieczeństwo żeglugi, zachowanie żywych zasobów morza (*the conservation of the living resources of the sea*), ochronę instalacji i urządzeń czy morskie badania naukowe (*marine scientific research*). Jednakże nie mogą one mieć charakteru dyskryminacyjnego, przez co prawo nieszkodliwego przepływu zostałoby ograniczone albo zniesione. Z kolei przepływające jednostki zobowiązane są do

przestrzegania przepisów państwa nadbrzeżnego (Shaw 2000: 310–311).

Cieśnina Ormuz (*the Strait of Hormuz*) w świetle międzynarodowego prawa morza

Zagadnienie prawa przejścia tranzytowego pojawiło się ostatnio w dyskursie publicznym w związku z możliwością blokady przez Iran Cieśniny Ormuz w odwecie za nałożenie przez USA i UE sankcji na eksport irańskiej ropy. Takie posunięcie miałyby katastrofalne skutki dla pogrążonej w kryzysie gospodarki światowej. Cieśniną tą przewożonych jest 17 mln baryłek ropy dziennie lub jedna trzecia ropy, jaką przewozi światowa żegluga morska. W związku z tym, że Cieśnina Ormuz jest cieśniną o strategicznym znaczeniu dla międzynarodowej żeglugi handlowej, jej blokada oznaczałaby rażące naruszenie prawa przejścia tranzytowego. Konflikt ten najwyraźniej rysuje się na linii Waszyngton — Teheran, które różnie interpretują prawo międzynarodowe w tym zakresie i toczą spory dotyczące obowiązującego prawa morza (kwestia linii podstawowych Iranu, jego morza terytorialnego) (Valencia 2012). Sytuację tę jeszcze bardziej komplikuje fakt, że ani USA, ani Iran nie ratyfikowały tej Konwencji. Nie ma też pewności, czy prawo przejścia tranzytowego stało się normą międzynarodowego prawa zwyczajowego (*customary international law*) (Shaw 2000: 313). Tak uważają Amerykanie. Natomiast Irańczycy utrzymują, że prawo to zostało skodyfikowane w Konwencji z 1982 r. oraz wiąże ono jedynie strony Konwencji. Niezależnie od tego, jak potoczą się wydarzenia w tej cieśninie, każda próba jej zablokowania będzie poważnym naruszeniem prawa międzynarodowego.

Kropla w morzu...

Choć klasyfikacja stref morskich oraz prawo przejścia tranzytowego i prawo nieszkodliwego przepływu stanowią istotne zagadnienia skodyfikowane w Konwencji o prawie morza, to reguluje ona także inne obszary: państwa archipelagowe (*archipelagic states*), zachowanie żywych zasobów morza pełnego i gospodarowanie nimi (*the conservation and management of the living resources of the high seas*), reżim prawny wysp (*the regime of islands*), morza zamknięte lub półzamknięte (*enclosed or semi-enclosed seas*), prawo dostępu państw śródlądowych do morza i od strony morza oraz wolność tranzytu (*the right of access of land-locked states to and from the sea and freedom of transit*), ochrona i zachowanie środowiska morskiego (*the protection and preservation of the marine environment*), morskie badania naukowe (*marine scientific research*) czy załatwianie sporów (*the settlement of disputes*).

Warto w tym miejscu podkreślić, że powyższy artykuł w żaden sposób nie wyczerpuje całości zagadnień oraz postanowień zawartych w Konwencji o prawie morza. Terminologia prawa morza została zaprezentowana w zakresie, w jakim odpowiada ona sytuacji w Cieśninie Ormuz. Poniżej znajduje się tabela zawierająca terminologię prawa morza przedstawioną w powyższym artykule.

EN	PL
<i>act prejudicial to the peace, good order or security of the coastal state</i>	działanie zagrażające pokojowi, porządkowi publicznemu lub bezpieczeństwu państwa nadbrzeżnego
<i>archipelagic state</i>	państwo archipelagowe
<i>baseline</i>	linia podstawowa
<i>coastal state</i>	państwo nadbrzeżne
<i>continental margin</i>	obrzeże kontynentalne
<i>continuous and expeditious transit</i>	nieprzerwany i szybki tranzyt
<i>customary international law</i>	międzynarodowe prawo zwyczajowe
<i>freedom of transit</i>	wolność tranzytu

<i>land-locked state</i>	państwo śródlądowe
<i>law of the sea</i>	prawo morza
<i>living resources of the high seas - conservation and management of ~</i>	żywe zasoby morza pełnego - zachowanie i gospodarowanie ~
<i>marine environment - protection and preservation ~</i>	środowisko morskie - ochrona i zachowanie ~
<i>marine scientific research</i>	morskie badania naukowe
<i>maritime law</i>	prawo morskie
<i>package deal</i>	transakcja pakietowa
<i>regime of islands</i>	reżim prawny wysp
<i>right of access of land-locked states to and from the sea</i>	prawo dostępu państw śródlądowych do morza i od strony morza

<i>right of innocent passage</i>	prawo nieszkodliwego przepływu
<i>right of transit passage</i> - deny ~ - exercise ~ - hamper ~ - impair ~	prawo przejścia tranzytowego - znieść ~ - korzystać z ~ - zakłócić ~ - ograniczyć ~
<i>route seaward of the island</i>	trasa przy wyspie od strony morza

<i>sea</i> - enclosed ~ - semi-enclosed ~	morze - zamknięte - półzamknięte
<i>seabed</i>	dno morskie
<i>settlement of disputes</i>	załatwianie sporów
<i>subsoil</i>	podziemie
<i>waters superjacent to the seabed</i>	wody morskie pokrywające dno

Bibliografia

Akty prawne:

The United Nations Convention on the Law of the Sea (1982) http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf [dostęp: 1 marca 2012 r.].
Konwencja Narodów Zjednoczonych o prawie morza sporządzona w Montego Bay dnia 10 grudnia 1982 r., Dz.U. 2002 Nr 59 poz. 543. <http://www.abc.com.pl/du-akt/-/akt/dz-u-02-59-543> [dostęp: 1 marca 2012 r.].

Literatura:

Lopuski, Jan i Roman Adamski (1985) *Kodeks morski. The Polish Maritime Code*. Gdańsk: Wydawnictwo Morskie.
Shaw, Malcolm (2000) *Prawo międzynarodowe*. Warszawa: Wydawnictwo „Książka i Wiedza”.
Valencia, Mark J (2012) Legal battle over transiting the Strait of Hormuz. *The Japan Times*. 09.01.2012. <http://www.japantimes.co.jp/text/ea20120109a5.html> [dostęp: 1 marca 2012 r.].

Natalia Szklanny

WOLNE TŁUMACZENIE IDEALNYM ROZWIĄZANIEM DLA PRZEKŁADU PRAWNEGO?

Postępujący rozwój przedsiębiorstw międzynarodowych i internacjonalizacja stosunków prawnych wymagają osób wyspecjalizowanych zarówno w prawie (lub choćby z nim obeznanych), jak i w znajomości języków obcych. Takimi osobami są tłumacze specjalistyczni, przed którymi stoi zadanie jak najlepszego przekładu ważnych dokumentów (tekstów prawnych) (Wróblewski 1948: 52), będących podstawą sprawnego funkcjonowania państw i organizacji międzynarodowych.

Teksty prawne wydają się być z pozoru łatwiejsze do tłumaczenia niż literatura, gdyż praca nad ich przekładem wymaga znajomości konkretnej, specjalistycznej terminologii, a nie rozbudowanego zasobu słownictwa ogólnego i jego synonimii. Jednak owe akty normatywne również są swoiście naznaczone kulturowo. W ich przypadku jest to tak zwana kultura prawna danego państwa, czyli różnice istniejące między systemami prawnymi poszczególnych państw. Pociągają one za sobą odmienne rozwiązania prawne w każdej dziedzinie. Logicznym jest, że również w zasobach terminologicznych poszczególnych krajów nie zawsze istnieją słowa mające konkretne odpowiedniki w innych językach. Mówią o tym Antoni Prejbisz i Wanda Świeżawska w przedmowie do „Słownika handlowego angielsko-polskiego”, stworzonego z myślą o przeciętnym użytkowniku języka polskiego, niemającym wiedzy z zakresu prawa handlowego. Słownik pełni więc też funkcję encyklopedii: „Wobec braku w wielu przypadkach ustalonej terminologii polskiej, konieczne było — choć słownik w założeniu swoim nie ma charakteru encyklopedycznego — wprowadzenie pewnych elementów encyklopedycznych, w formie krótkich komentarzy zamieszczonych w nawiasach po odpowiedniku polskim, czy po prostu wskazania tylko dziedziny zagadnień, do której dane pojęcie czy termin się odnosi” (1961: 12).

W sytuacji zaistniałego braku odpowiedniości, czyli ekwiwalencji językowej, tłumacz musi wybrać spośród szerokiego spektrum strategii i technik tłumaczeniowych. Danuta Kierzkowska w *Tłumaczeniu prawniczym* podaje pięć rodzajów strategii tłumaczeń, opracowanych i wymienionych przez Jeana Delisle: wolne, idiomatyczne, literalne, dosłowne, kalkowane (2002: 80). Każde z nich pozwala osiągnąć określony charakter tekstu wyjściowego, kładąc nacisk na inne reguły. Na przykład tłumaczenie literalne pozwala stworzyć „tekst docelowy zachowujący formalne cechy tekstu źródłowego, (...) stosując się do zasad gramatycznych języka docelowego.” (Kierzkowska 2002: 80), a tłumaczenie dosłowne „polega na przełożeniu elementów tekstu

źródłowego do tekstu docelowego bez zmiany ich szyku” (Kierzkowska 2002: 80). Inne wspomniane strategie również są przydatne w procesie przekładu prawnego, jednak dającą najszersze możliwości, a przez to najlepszą, wydaje się być strategia wolnego tłumaczenia.

Jest to takie podejście u tłumacza, przy którym ten w pracy nad tekstem „przedkłada treść tekstu nad jego formę” (Kierzkowska 2002: 80). W przeciwieństwie do tradycyjnego podejścia, wykorzystującego restrykcyjne zasady w tłumaczeniach prawnych, wolne tłumaczenie pozwalałoby raczej nie na stosowanie pozostałych strategii i technik jako celu samego w sobie, lecz jako środka podporządkowanego temu, by jak najlepiej oddać sens tekstu wyjściowego i przybliżyć go użytkownikom języka docelowego w celach informacyjnych. Potwierdza to (choć nie uważając tego za zaletę) Peter Newmark w zredagowanym przez siebie podręczniku pt. *A Textbook of Translation*: „Free translation reproduces the matter without the manner, or the content without the form of the original. Usually it is a paraphrase much longer than the original, a so-called 'intra-lingual translation', often prolix and pretentious, and not translation at all”¹ (1988: 42).

Wspomniana „treść” nie zawsze jednak musi być jedynie parafrazą tekstu wyjściowego, do tego dłuższą niż oryginał. Wystarczy przytoczyć włoskie wyrażenie prawnicze: *costituire un rappresentante legale*, które przetłumaczone na polski subjęzyk prawniczy oznacza: „ustanowić przedstawiciela” (Janusz 2011: 162). Można więc łatwo zauważyć, że długość tekstu docelowego zależy od jego składni, a także powziętego sposobu jej mierzenia. Przykładowo, ekwiwalenty złożone z mniejszej liczby wyrazów, nie posiadające rodzajników, za to realizujące wiele funkcji gramatycznych poprzez sufiksy, przekładają się na krótszy tekst. Jednak, jeżeli zamiast ilości słów skupimy się na ilości znaków, wyrazy zawierające sufiksy będą dłuższe od wyrazów nieodmiennych przez przypadki. W takim wypadku długość tekstu może być większa. Kolejnym faktem wartym uwzględnienia jest, omówienia zastosowanie przez tłumacza obszernych omówień terminów, które nie posiadają ekwiwalentów, lub gdy jego styl charakteryzuje się zdaniem wielokrotnie złożonymi.

Powracając do wypowiedzi Newmarka, z jego sformułowania: „without the manner” można chyba wnioskować, że w strategii wolnego tłumaczenia dopuszczalne jest mieszanie wspomnianych wyżej technik lub wybór jedynie

¹Wolne tłumaczenie to produkcja tekstu pisemnego, bez zastosowania konkretnego sposobu jego przekładu, zawartość, nie posiadająca formy oryginału. Zazwyczaj jest to po prostu parafraza dużo dłuższa niż tekst źródłowy, tak zwane przeformułowanie wewnątrzjęzykowe, rozwlekłe i pretensjonalne, niezastępujące jednak na miano tłumaczenia (tłum. NS).

jednej z nich, w zależności od pracy nad kolejnymi fragmentami tekstu. Mając taką możliwość, doświadczony tłumacz zapewne wybierze sposób odpowiedni do przekazania sensu konkretnie i ekonomicznie. Należy więc przyjrzeć się przykładowi zdania proponowanemu przez Susan Šarčević: *The Minister shall grant a licence to an applicant who pays the fee if he has passed the test* (1997: 162). Wspomniany przykład może zostać przekształcony w samym tylko języku angielskim na kilkanaście różnych sposobów (spośród nich sama autorka podaje dziewięć), w zależności od tego, którą informację podający chce podkreślić jako najważniejszą: udzielenie koncesji kandydatowi, zdanie egzaminu i uiszczenie opłaty przez kandydata, uiszczenie przez kandydata opłaty w momencie nadania mu koncesji itd. Ważne jest więc, aby w procesie przekładu na inny język tak samo tłumacz zdecydował, co stanowi najważniejszą informację, a więc na który element winien on położyć największy nacisk (struktura tematyczno-rematyczna zdania). Do podkreślenia owego elementu zostanie wtedy przekształcona składnia zdania w języku docelowym.

Jak widać na pokazanym przykładzie, w zależności od okoliczności przekładający może tłumaczyć słowo w słowo (strategia tłumaczenia dosłownego), zachowując terminy posiadające ekwiwalenty. Oczywiście nie ma to odbicia w jakości struktury syntaktycznej, gramatyki i semantyki zdań języka docelowego, gdyż strategia wolnego tłumaczenia nie nakazuje ich odrzucenia, wręcz przeciwnie — wszelkie środki są dopuszczone, aby jak najlepiej oddać sens przekazu. Inną ważną możliwością w strategii wolnego tłumaczenia jest adaptacja za pomocą omówienia lub wprowadzenia nowych terminów do języka docelowego na określenie tych słów, które ekwiwalentów nie posiadają. Wspomina o tym również Kierzkowska: „utrudnienia mogą skłaniać do zachowywania w tłumaczeniu tekstów prawnych specyfiki tekstu źródłowego, a co za tym idzie (...) do tworzenia przekładów źródłopodobnych” (2002: 69). Przykładem terminu wymagającego krótkiego wyjaśnienia i omówienia jest np. słowo *clearing*, podane w „Słowniku handlowym angielsko-polskim”, które zostało wyjaśnione jako „system rozliczeń międzynarodowych lub rozliczeń bezgotówkowych między bankami” (Prejbisz i Świążewska 1986: 75). Typowym przykładem źródłopodobnym jest zaś, będący nazwą własną, termin *London Clause*, czyli klauzula londyńska, nie mający identycznego odpowiednika w języku polskim ze względu na jego odwołanie do nazwy miasta, a precyzujący warunki rozładunku statków wpływających do portu w Londynie (1986: 73). Podobne założenia prawne zostały zapewne sformułowane również dla przyjęcia towarów w portach morskich, jednak nazwa zawierających je aktów zapewne brzmi inaczej.

Ostatnią zaletą wolnego tłumaczenia jest zgodność z teorią *skoposu*, która stawia na zachowanie „pragmatycznych aspektów tekstów” (Kalinowska 2007: 9) i przywiązuje wagę do określenia formy tekstu docelowego „przez funkcję, jaką ma on pełnić u odbiorcy, w społeczeństwie docelowym (a nie przez cechy i formę tekstu wyjściowego)” (Kalinowska 2007: 9). Nie od dziś wiadomo bowiem, że: „tekst docelowy może spełniać inną funkcję niż tekst wyjściowy, (...) np. przetłumaczony tekst konstytucji jakiegoś kraju nie ma dla odbiorców języka docelowego charakteru normatywnego, tylko informacyjny” (Kalinowska 2007: 9). Takimi dokumentami są przede wszystkim dokumenty źródłowe przetłumaczone na język polski, a następnie przereklamowane w formie, która pozwalała je wykorzystywać w licealnych podręcznikach do nauki historii.

Wobec wydajności i efektywności strategii wolnego tłumaczenia nieprzychylna ocena Petera Newmarka skłania

jednak do refleksji nad przyczynami wspomnianych przez niego cech: rozwlekłości i pretensjonalności, które zarzuca powstałym w wyniku wolnego tłumaczenia tekstom. Bez wątplenia twory takie powstają w wyniku nieumiejętnego stosowania tej strategii. Spośród przyczyn takiego stanu rzeczy można wymienić nieumiejętnie stosowane: kompensację i amplifikację.

Zabieg kompensacji, czyli „wyrównywanie straty informacji powstałej przy tłumaczeniu innego fragmentu tekstu” (Kierzkowska 2002: 84), może się wydawać dobrym rozwiązaniem, gdy tłumacz chce w dalszej części przekładu nadrobić wcześniej pominięte informacje. Jednak w przypadku tłumaczeń dokumentów prawnych, dla logiki i spójności tekstu nieodzownym rozwiązaniem jest odpowiednia kolejność podawania informacji, gdyż wcześniejsze wchodzi w skład następnych, uzupełniając je. W przypadku niepełnego tłumaczenia informacja podawana w dalszej kolejności może się wydawać niejasna.

Inna, (nieodzowna przecież w wypadku braku ekwiwalentu językowego) technika, jaką jest amplifikacja, czyli zastępowanie „jednostki tekstu wyjściowego relatywnie większą jednostką tekstu przekładu” (Kierzkowska 2002: 84), w wypadku nieumiejętnego jej zastosowania, może doprowadzić do przekłamania informacji na poziomie semantycznym tekstu. To z kolei sprawia, że odbiorca, jako użytkownik języka docelowego, umiejscawia sens przekazu w sposób konotacyjny (Kierzkowska 2002: 95), podczas gdy powinien on pojmować przekazane informacje w sposób denotatywny (odnosząc je raczej do specyfiki kultury prawnej języka tekstu wyjściowego) (Kierzkowska 2002: 95). Przykładem owego przekłamania jest tłumaczenie na z *wylaczeniem jawności* terminu *udienza camerale*, które: „sugeruje, przez analogię z polskim systemem sadowym, że zwykła procedura jawności została z ważnych powodów przez sąd zmieniona, podczas gdy prawodawca włoski w ogóle takiej procedury jawności nie przewidział” (Janusz 2011: 156). W odróżnieniu bowiem od polskiego systemu sadowictwa, gdzie wylaczenie jawności może nastąpić w szczególnych okolicznościach, włoskie posiedzenia są niejawnie z natury, bez żadnej alternatywy.

Na zakończenie powyższego wywodu można chyba spokojnie stwierdzić, że w wyniku stosowania techniki wolnego tłumaczenia każdy fragment powstałego tekstu docelowego jak najpełniej oddaje sens obcojęzycznego tekstu prawnego w języku docelowym. Nacisk położony na przekazanie sensu tekstu wyjściowego pokrywa się z dążeniami tłumacza, by umiejscowić go w kulturze prawnej kraju języka docelowego, zgodnie z tezą Johna E. Josepha, że: tłumacz ma „interpretować tekst, a nie tylko tłumaczyć” (Kierzkowska 2002: 65).

Bibliografia

- Janusz, Joanna (2011) O specyfice przekładu tekstów prawnych i prawniczych na przykładzie tłumaczeń poświadczonych z języka włoskiego i na język włoski. *Italica Wratislaviensia*, nr 2, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek. http://www.marszalek.com.pl/italicawratislaviensia/Italica_2_2011.pdf [dostęp: 19 lutego 2012 r.]
- Kalinowska, Ewa (2007) *Tlumaczenia/Translations*. Cofran Coordinateurs. http://www.ceco-fipf.eu/static_article.php?id_article=626&id_rubrique=369 [dostęp: 19 lutego 2012 r.]
- Kierzkowska, Danuta (2002) *Tlumaczenia prawnicze*. Warszawa: Wydawnictwo TEPIS.
- Newmark, Peter (1988) *A Textbook of Translation*. Hertfordshire: Shanghai Foreign Language Education Press. <http://carynannerisly.wikispaces.com/file/view/A+Textbook+of+Translation+by+Peter+Newmark.pdf> [dostęp: 19 lutego 2012 r.]
- Prejbisz, Antoni i Wanda Świążewska (1961) *Słownik handlowy angielsko-polski*. Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne.
- Šarčević, Susan (1997) *New approach to legal translation*. The Hague: Kluwer Law International.
- Wróblewski, Bronisław (1948) *Język prawny i prawniczy*. Kraków: Polska Akademia Umiejętności. <http://bibliotekacyfrowa.pl/publication/36133> [dostęp: 19 lutego 2012 r.]